

SPRAWOZDANIE DYREKTORA

^b
C. K.

GIMNAZYUM ŚW. JACKA

W KRAKOWIE

za rok szkolny 1904.

Biblioteka Jagiellońska

1003046656

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM FUNDUSZU NAUKOWEGO

W DRUKARNI W. L. ANCZYCA I SPÓŁKI.
1904.

Spis 923

TREŚĆ:

1. Swiba Bronisław: De Heauton Timorumenō Terentiana.
2. Część urzędowa, przez c. k. Dyrektora.

400128

1904

Stary rękopis
Ingr. sekcyjne

De Heauton Timorumeno Terentiana.

Quaenam ratio Terentio cum comicis graecis, quorum fabulas imitari voluerat, intercederet, multi viri docti perspicere conati sunt. Cum autem nihil difficilium esse videatur, quam e paucis fragmentis conicere, quomodo Terentius fontes graecos secutus sit, summa cautio iis, qui huic quaestioni operam dant, est adhibenda. Quae res mihi quidem, cum de fontibus, quos Terentius in Adelphorum¹⁾ fabula componenda ante oculos habuisse videtur, disputarem, magno usui erat ad sententias graecas in fabula latina investigandas. Nunc occasione oblata de Heauton timorumeno Terentiana fabula eodem modo disputare in animo est.

I.

Atque omnium primum monedum est in hac fabula deesse Donati notas variasque lectiones. Quae vero perierint an plane nullae eius fuerint, non constat. Eugraphi autem commentarium, qui servatus est e decimo saeculo, non magni pretii esse et alii ut Umpfenbachius²⁾ rectissime observarunt et recentissimo tempore Flaminius Nencini³⁾ iudicio suo id comprobavit. Quae cum ita sint, ad prologum verbosum ac copiosum, quem poëta fabulae praemisit, mihi accedendum est.

1) De Adelphis Terentianis in program. gymn. Jaroslaviae ed. a. 1897.

2) in edit. Ter. p. XLIII.

3) De Terentio eiusque fontibus Torini 1891.

Iam inde ab initio profitetur poëta se partes, quae sint adulescentium h. e. munus aut officium prologi recitandi seni dedisse. Si autem haec verba cum Adelphorum prologi v. 22 sq. contulerimus:

Dehinc ne exspectetis argumentum fabulae:
Senes, qui primi venient, ei partem aperient,

facile inveniemus rectissimam fuisse Bentleyi ¹⁾ opinionem prologos ab aliis quibusdam pronuntiari solitos esse, non ab actoribus, Terentiumque contra morem prologi partes Ambivio, ipsi domino totius gregis eidemque iam seni dedisse. Sensit nimirum poëta senis personam multo aptiorem fore ad prologum recitandum quam adulescentium. Quod quantum valeat in fabulis agendis praeclare Horatius ²⁾ depingit, cum monet illum, qui dedicerit, quid debeat patriae et quid amicis, quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes... quae partes in bellum missi ducis, illum profecto scire »reddere personae convenientia cuique«.

Omissis deinde difficultatibus, quae haerent in proximis prologi versibus: »id primum dicam, deinde quod veni eloquar«, quos alii ³⁾ alio modo interpretari studuerunt inversum ordinem »id dicam deinde, primum quod veni eloquar« probantes, insequentes versus afferre libet. Qui sunt:

Ex integra Graeca integram comoediam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon ⁴⁾.

Verba haec vario modo a viris doctis sunt tractata. Alii, ut Carolus Dziatzko ⁵⁾ annotavit haec: »ex graeca fabula, cuius nemo quidquam praeripuit, latinam, cui non oportuit quidquam addi. vox »integer in eodem versu bis usurpata eadem, ut ita dicam, principali significatione esse debet«. Qualis autem sit fa-

¹⁾ in edit. quam curavit E. Vollbehr. Kiel 1846.

²⁾ Artis poëticae v. 313 sqq.

³⁾ Crf. sis, quae nuperrime disputavit Fritzius Schöll: Zwei alte Terenzprobleme in Rhen. Mus. 57 t. 1902. p. 48 sqq., qui sententiis ceterorum reprobatis hanc veram interpretationem statuit: quod veni bezieht sich nur auf die allgemeine Aufgabe des Prologs, d. h. die Einführung des aufzuführenden Stücks, nicht auf einen gar nicht abgegrenzten Teil der speziellen Aufgabe des Ambivius als orator«.

⁴⁾ Heaut. prolog. v. 4. sqq.

⁵⁾ De prologis Plautinis Terentianisque p. 8.

bula graeca, cuius nemo quicquam praeripuerit, constat inter omnes; sed latinam fabulam, cui non oportuerit quicquam addi, haud facile invenies. Cum igitur in ipsa interpretatione, tum in explicanda vocis »integer« significatione erravit vir doctus, quippe qui principalem vocis significationem laudari vellet et longe aliter eam vocem in prologi versibus interpretaretur. Vox »integer«, ut opinor, nihil aliud significat, nisi a nullo tactus seu intactus, eoque sensu usurpatur a Terentio in Adelphorum prol. v. 10: eum Plautus locum reliquit integrum; in Hecyrae v. 145:

Diebus sane pauculis

Post Pamphilus me solum seducit foras

Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet;

in Horati Sermonum lib. II. l. 85:

Si quis obprobriis dignum lataverit, integer ipse?

Saepenumero igitur vox «integer» e verborum contextu variam significationem accipere videtur, nam in illo Hecyrae versu integra usurpatur pro inviolata seu non vitiata; in Horati Sermonibus integer ipse est vir non laccessitus. Parmeno Syrae anui in Hecyrae v. 76 mandat, ut seni nuntiet se ad portum ivisse percontatum adventum Pamphili et »si quaeret me, uti tum dicas: si non quaeret, nullus dixeris, Alias, ut uti possim causa non integra. Si igitur de causis dicendis sermo est, causa non integra est causa non dicta¹⁾. Quae cum ita sint, integra graeca fabula nulla alia est nisi ea, quae nondum latina ab aliis facta est, a nullo interprete latine versa. Quae autem sit integra latina, non liquet. Interpretationem vero, quam Dziatzko secutus sit, cum diceret latinam integram esse fabulam, »cui non oportuerit quicquam addi«, iure improbari posse, nemo est quin videat. Integra latina potius est ea fabula, quae nondum acta est sed nova. Dicit igitur poëta se ex graeca fabula, quae nondum latina ab aliis facta sit, novam comoediam hodie esse acturum, quo magis audiendi ac cognoscendi studio auditores ardeant. Una tantum modo inest huic interpretationi difficultas, cur Te-

1) Ne farragine exemplorum lectorem obruam, decies a Terentio vocem »integer« usurpatam esse contendo. Ceterum cfr. quae attulit F. Skutsch in Philologi t. 59. ex a. 1900 p. 8 sqq.

rentius »novam« non dixerit, sed »integram«. At animadvertendum est voces »integer et novus« etiam promiscue usurpari praesertim cum simili vocabulo scriptores uti malint ex gr. Plautus in Casinae a. III. 5. 4: »novam atque integram comoediam¹⁾.

Non minores difficultates praebet versus prologi 6:

»Duplex quae ex argumento facta est simplici«.

Lectione codicum incerta Bembinus a prima manu exhibet: »duplex quae ex argumento facta et duplici«. Quae lectio magno incommodo laborat arti metricae repugnans, praesertim cum Terentius nusquam primam syllabam vocabuli »duplex« produxerit. Fuerunt igitur, qui »simplex quae ex argumento facta est duplici« legi mallent, quam tamen emendandi rationem pari modo arti metricae non convenire facile intellegitur. Varios etiam interpretandi modos veteres secuti sunt, cum alii Heauton timorumenon duplicem esse comoediam probarent, cum duo adulescentes in comoedia introducti cum sua uterque amica, patre, servo, duplex argumentum fieri vellent atque ita duplicem comoediam, ut sunt omnes Terenti fabulae excepta Hecyra; alii vero cum simplex fabula ex argumento facta est duplici« praeferrent, de una fabula, sed argumento duplici cogitaverunt. Senes duos, adulescentes duos, amicas duas, varios prorsus affectus, varios in fabula enarranda eventus viderunt, qui tamen arte poëtae sic copulantur et contexuntur, ut in unam et simplicem fabulam coalescant²⁾. Quae autem lectio genuina sit, difficile est diiudicatu. Iam Dziatzko l. l. rectissime monuit sententias, quas attuli, grammaticorum doctrinam sapere neutramque veram esse. Quare illum versum turpiter corruptum suspicatus est Ihnius, quem secutus est Fleckeisenus uncis eum includens.

---

¹⁾ Fridericus Leo, vir optime de studiis Plautinis meritis, vocem »integer« cum graeco vocabulo *διολογερής* contulit; at non dubium est, quin l. l. vox illa longe alia vi usurpata sit.

²⁾ Quam sententiam haud absurdam iam Fr. Leo: *Plautinische Forschungen zur Kritik u. Geschichte der Komödie*. Berol, 1895 ed. his verbis adumbravit: »Das Stück enthält zwei Liebespaare, also eine doppelte Verwicklung, aber diese Doppelheit sei schon im attischen Original zu einer einheitlichen Handlung zusammengefasst worden. Non praetulit hanc interpretandi rationem Fr. Skutsch l. l. p. 9.

Cum autem dubitari nequeat, quin in hoc versu explicando magnae haereant difficultates, incertumque sit eum qualibet coniectura sanari posse, ad ipsum fabulae argumentum nobis accedendum est, si quid veri ex ipsa fabula consequi possimus. Iam in principio fabulae videmus duos senes Chremetem et Menedemum, qui coniuncti amicitia et vicinitate, duos filios habebant alter Clitiphontem, alter Cliniam. Menedemus compulsi filium in Asiam in militiam proficisci, cum Antiphilam amaret perditae et prope iam pro uxore haberet. Quae cum cognovisset Chremes, Menedemo magna animi aegritudine confecto recta dat consilia, ipse autem, quae fecerit filius, ignorat. Quare Clitipho »iniquos patres appellat in omnes adulescentes iudices, qui aequum esse censent iuvenes a pueris ilico nasci senes neque illarum affines esse rerum, quas fert adulescentia. Ex sua libidine ei moderantur, nunc quae est, non quae olim fuit«. Et iuvenis, quem pater monet: »periculum ex aliis facito, tibi quid ex usu siet«, ipse conclamat sibi esse amicam impotentem, procatem, magnificam, sumptuosam, nobilem, patremque nihil suspicari.

Chremes cum ignoraret, in quas insidias ipse incidisset, monuit Menedemum (v. 119), ne nimis se severum patrem praestaret et dum vehementiam in filium Menedemo exprobrat, vehementissimum se ipse patrem praebet. Vehementem eum appellat in utramque partem aut nimia largitate aut parsimonia. Olim non passus est Menedemus filium commeari ad mulierculam, quae tum erat paululo contenta, cuique erant grata omnia; nunc autem cum sine magno detrimento nequit haberi, cum ancillas secum adduxit plus decem oneratas veste et auro adeo ut »satrapa si siet amator, numquam sufferre eius sumptus queat« ¹⁾ omnia Menedemus dare flagrantissime cupit. Quae Chremetis verba facile declarant animum patris severum, vehementem. Cum autem Chremes cognovisset Bacchidem Clitiphontis amicam esse, occidisse se arbitratur, unde irati patris animum nulla ratione placari posse recte conspicitur.

In fine autem fabulae videmus Chrementem exsultantem, qui filium ab amore meretricio liberatum ad uxorem ducendam coëgit. Quod matrimonium minime necessarium fuit, nam Sostrata

---

¹⁾ Heaut. v. 452.

filio illam lepidam Phanocratae filiam daturam se esse pollicetur et cum iuvenis illam rufam, caesiam, sparso ore, adunco naso¹⁾ esse dixisset eamque taedio repudiasset, Archonidi filiam in matrimonium ducere statuit.

At monuerunt iam viri docti Terentium comicos amores saepissime nuptiis concludere solitum esse. Qua mentione de matrimonio facta commoti viri docti duas fuisse olim fabulas suspicati sunt posteaque in unam conflatas, quarum unam a Menandro Terentium in usum suum vertisse, alteram a poeta fictam esse veri simile est. Quapropter Terentianam illam fabulam Carolus Venediger²⁾ restituere conatur hac ratione, ut in ea fabula adulescens Clitipho pecuniae inopia coactus puellam in matrimonium ducere nequeat servique opera adiuvetur, qui virgine domum cuiusdam patris abducta patri persuadet puellam filii meretricem esse. Pater ille etiam ad pecuniam praebendam coactus est, sed errore cognito filium hereditate excludendum statuit iramque suam tum demum lenivit, cum filius sobrium ac temperantem se fore spondisset. Et deinde appulit eius animum ad uxorem ducendam. Hoc modo duplex fabula a viro docto inventa est et duplex argumentum.

At fuerunt, qui illam alteram partem de matrimonio Clitiphontis cum Archonidi filia petito tractantem non a Terentio inventam esse censerent, sed eam in Menandrea fabula narratam suspicarentur, postea autem a Terentio explicatam et actione variatam³⁾. Et re vera insunt in ipsa fabula quaedam difficultates, quae cuique scrupulum quendam iniciani necesse est. In scaena enim prima actus primi Chremes cum Menedemo diu colloquitur et consolatur vicinum filium eius brevi rediturum esse ratus salvum. Neque enim Menedemus recte filium novisse videtur, neque filius patrem. Quod si factum esset, numquam evenissent haec, neque filius in Asiam profectus esset. Dein Chremes comiter invitatur Menedemum ad cenam, nam hodie sunt Dionysia. Quam invitationem lente abnuat Menedemus saluteque data et reddita abiit. Tum Chremes:

---

¹⁾ Heaut. v. 1064.

²⁾ in Annal. phil. CIX. p. 129 sqq.

³⁾ Quam sententiam defendit Nencini, p. 69.

»Lacrimas excussit mihi:

Miseretque me eius; sed ut diei tempus est,
Tempust monere me hunc vicinum Phanium,
Ad cenam ut veniat: ibo visam si domist¹⁾.

Qua ratione motus poëta mentionem illam de vicino Phania Chremetis verbis intexuerit, parum liquet. Nimirum monere vult Chremes Phanium, ut ad cenam veniat; igitur amovendus erat in exitu scaenae, sed crepuisse fores audit, studio cognoscendi fertur et paululum concedit. Neque usquam tamen de Phania mentio fit in reliqua fabula exponenda.

Alterum luculentum sane mutationis indicium reperitur cum Chremes monet Menedemum, ut per alium quemvis filio det pecuniam illudque nunc agatur, quomodo minimo periculo pecunia adulescentulo praeberi queat. Nam si filius patris lenitatem cognoverit, non dubium est, quin pater prius vitam omnemque pecuniam amissurus sit, quam filium. Fenestram Menedemus ad nequitiam patefacere conatur. Nam omnes deteriores esse licentia nemo negabit. Si deinceps pecuniam denegaverit, abiturum se a patre filius minabitur. Et cum Menedemus summo studio iam filium amplexari cupit, Chremes:

»Operam dabo,

Paulum negoti mi obstat: Simus et Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse eis dare.
Continuo hic adsum²⁾.

Postea autem manet Chremes in scaena neque usquam in fabula enarranda res de Simo et Critone agitur. Ladevicus³⁾ decessisse apud Menandrum a scaena Chremetem suspicatur, ut Menedemus secum diutius loqueretur, et Syri monologum in exitu scaenae alterius actus II. longiorem apud Menandrum fuisse contendit. Quae sententia ab aliis⁴⁾ recte improbatur, nam astutos servos apud Terentium extemplo consilia capere vulgo constat.

1) Heaut. v. 167.

2) Heaut. v. 497.

3) Beiträge zur Kritik des Ter. p. 5.

4) Nencini l. l.

Chremes cum filium Clitiphontem admonuisset eumque immodestum fuisse heri dixisset¹⁾, eum aliquo ab ore amantium concedere iubet probante Syro. Abiit Clitipho deambulatum invitus quidem, sed necessitate coactus. Tum Syrus sua consilia Chrementi aperit, quas invenerit fallacias ostendit et cum Chremes sciscitatur:

Quid nunc facere cogitas?

Syrus: »Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam ex Caria Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

Tum Chremes: »Erras, pro Menedemo nunc tibi ego respondeo.

»Nonnemo« quid agis? Syrus: Optata loquere. Ch. Atqui non est opus.

Syrus: Non opust? Ch. non herde vero. Syr. qui istuc, miror. Ch. Iam scies».

Et denuo crepuerunt fores, conspicitur Sostrata, Chremetis uxor, cum anulo, quocum filia exposita erat.

Benfeius²⁾ iam verbis allatis inesse quandam offensionem arbitratus est. Menedemus enim omnia facere vult, dummodo filium domi suae habeat. »Faciatur quidlibet, sumat, consumat, perdat, decretumst pati, Dum illum modo habeam mecum«³⁾. Unde Chremetem non ignarum fuisse Menedemi consiliorum luculenter apparet. Cur igitur l. l. pro Menedemo respondeat eum ditem et nobilem virginem empturum non esse parum liquet. Optimam maximeque probabilem interpretandi rationem Ladevicus olim iniisse videtur, cum coniceret l. l. aliquid a Terentio relictum esse e fabula Menandrea. Videmus enim Chremetem, qui antea nimis severus fuerit in tollenda puella, nunc Sostratae facilem atque oboedientem se praebere adeo, ut uxor facilitatem eam admiretur. Enarrat enim Sostrata coram Chremete se gravidam fuisse Chremetemque maximo opere edixisse, si puella nasceretur, nolle se tollere. Sostrata sustulit puellam et anui Corinthiae haud impurae dedit exponendam. Et ut stultae et miserae omnes feminae sunt religiosae, de digito anulum detrahit deditque anui Corinthiae, ne filia, si moreretur, expers partis esset de bonis. Nunc Bacchis adulescentulam adduxit anulum-

---

¹⁾ Heaut. 568.

²⁾ In transl. german. p. 364.

³⁾ Heaut. v. 464. sqq.

que cognovit Sostrata. Posteaquam Chremes nomen mulieris Phil-
teram esse comperit, rogat, ut se sequatur intro hac et tum
Sostrata:

»Ut praeter spem evenit quam timui male,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo Chremes¹⁾

Coniectura Ladevici l. l. comprobatur praeterea insequen-
tibus versibus²⁾, quos astutiae plenus servus Syrus pronuntiat.
Copias suas in angustum cogi videt, nam non multum abest,
quin senex nati amicam resciscat neque quicquam esse, quod
nunc speret de argento vel postulare queat. Itaque triumphat,
si licet se latere tecto abscedere. Et dein:

»Crucior bolum mihi tantum ereptum tam desubito e fau-
cibus«.

Nunc vero accepta Ladevici coniectura facile intellegitur,
cur Syrus bolum sibi e faucibus subito ereptum lamentetur te-
ctoque latere abscedere malit. Nam puella agnita facile a Chre-
mete pecunia negari poterat. Consilia Syri eversa sunt omnia,
nunc de novo incipiendum erat, ut illud fugitivum argentum re-
traheretur. Et re vera Syrus temperare sibi non potuit, quomi-
nus Chremetem ad pecuniam solvendam cogeret et cum Cliniam
obsecravisset, ne abiret neve Bacchidem hic relinqueret, nam
non potuit fieri, quin Chremes eam amicam Clitiphontis esse re-
scisceret, cumque postea Bacchidem, ut transiret ad Menedemum
suamque pompam eo traduceret, impulisset, novum argentum
cudit eoque rem perduxit, ut Chremes pecuniam Bacchidi debi-
tam reddendam esse censeret³⁾. Paratus est igitur Chremes pe-
cuniam ad Bacchidem deferre, sed ab astuto servo admonetur,
ut potius filio det pecuniam, in quem amoris suspicio translata
sit. Et Chremes ecfert argentum et cum Clitiphontem capere ac
deferre argentum iubet, Clitipho gravatur, tum Syrus lapidem
eum appellat, qui stat neque quicquam accipere vult⁴⁾.

Nencini l. l. cum consilium requireret, quod ad resecan-
dum l. l. graecum exemplar impulisset Terentium, Chremetem

1) Heaut. v. 664. sq.

2) ibidem v. 668. sq.

3) Heaut. v. 797. »Haud faciam« adnuentis esse verba Chremetis, non
recusantis probaverunt viri docti.

4) Heaut. v. 831.

apud Menandrum domum intrasse arbitratus est, ut argentum redemptionis efferret ibique de filia sua omnia rescisse; totam autem insequentem scaenam non actam sed narratam apud Menandrum fuisse. Quae coniectura viri docti dubia mihi quidem esse videtur. Chremes enim cum Syro dixisset verba »efero« (v. 804), re vera abiit domum, ut argentum efferret; sequitur colloquium Syri cum Clitiphonte ¹⁾, dumque Clitipho longa ac laboriosa deambulatione fessus revertitur metuens, ne denuo miser extrudatur, ira incensus dicit Syro:

»Ut te quidem di deaeque omnes quantumst cum tuo, Syre, istoc invento cumque incepto perduint« ²⁾.

Postea autem magna animi aegritudine confectus Bacchidem apud Cliniam esse comperit, mox a servo astutiae pleno afficitur gaudio et laetitia, qui a patre argentum iam efferri nuntiat. Et hoc temporis momento pater domo egreditur.

At altera viri docti coniectura, qua patrem, cum domi esset, omnia de filia rescisse suspicatur, nullius est momenti, cum Chremes iam pridem cum Sostrata, Nutrice, Syro diu collocutus, omnia de filia cognovisset et ingenium mutavisset, nam »non licet hominem esse saepe ita ut vult, si res non sinit« ³⁾.

II.

Re de difficultatibus, quae in contextu Terenti Heauton timorumeni occurrunt, peracta nunc ad fragmenta fabulae recensenda transeo. Ac primum de nomine fabulae mentionem facit Galenus, clarissimus secundi saeculi p. Chr. medicus, qui in libro, quo res de raris Hippocratis vocabulis tractatur, scripsit haec: διαφέρει δὲ τὸ τιμωρῶν τοῦ τιμωρούμενος, ὃ μετὰ τῆς καλουμένης αἰτιατικῆς σημαίνει τὸ κολάζων (legendum κολάζων). Οὕτως γοῦν καὶ ἑαυτοῦ τιμωρούμενος ἐπιγράφεται τὸ Μενάνδρου δράμα ⁴⁾. Ex ipso nimirum prologo Terentiano facile intellegi potest fuisse graecam fabulam Ἐαυτὸν τιμωρούμενον:

¹⁾ Heaut. v. 804—831.

²⁾ Heaut. v. 810 sq.

³⁾ Heaut. v. 666.

⁴⁾ Meineke Aug. Fragmenta poetarum comoediae novae Berolini 1841. p. 110 sqq. et Theod. Kock: Comiorum Atticorum fragmenta vol. III. Lipsiae 1888 p. 41.

»Ne quoi sit vostrum mirum, quor partis seni
Poeta dederit, quae sunt adolescentium:
Id primum dicam, deinde quod veni eloquar.
Ex integra graeca integram comoediam
Hodie sum acturus Heauton timorumenon¹⁾.

Haud dubium igitur est, quin Terentius graecam illam Menandri fabulam ante oculos habuerit eamque latino sermone expresserit.

Mihi quidem perlustranti, quae viri docti de hac fabula adhuc scripserunt, nonnulli plurimum operae in hac fabula recensenda consumpsisse videntur. At Nencini, cum de ea ageret²⁾ Chremetem primarias in hac fabula partes habuisse arbitratur, sed Menedemum fabulae nomen indidisse. Quae sententia viri docti mihi quidem non placet. Quicumque enim hanc fabulam quamvis neglegenter perlegerit, facile intellet Menedemum non esse se ipsum cruciantem sed Chremetem. In primo quidem actu videmus Menedemum plus nimio sese cruciantem, strenuum ac laboriosum senem, qui sexaginta annos natus servorum officiiis fungitur. Numquam tam mane domo egreditur Chremes, numquam tam vesperi revertitur, quin senem in fundo conspicitur fodere aut arare aut aliquid ferre. At ea res nullius est momenti ad titulum fabulae declarandum. Potius Chremes dum Menedemo recta dat consilia, sibi ipse consulere nescit et dum loquitur Menedemum in filium leni ingenio esse, filium autem obsequentem si quis recte aut commode eum tractet neque Menedemum satis filium novisse neque illum patrem — et deinde:

»Tu illum numquam ostendisti, quanti penderes,
Nec tibi illest credere ausus quae est aequom patri.
Quod si esset factum, haec numquam evenissent tibi³⁾.

ignorat haec verba sibi ipsi optime convenire, quippe qui habeat filium Clitiphontem, qui quidem non fugit in Asiam militatum sed habet domi meretricem inscio patre struitque una cum servo fallacias patri.

Deinde cum Clitipho omnes patres iniquos in omnes adolescentes iudices appellat⁴⁾, qui aequum esse censeant adolescen-

1) Heaut. prolog. v. 1 sqq.

2) Nencini p. 68.

3) Heaut. v. 155 sq.

4) ibidem v. 213.

tes a pueris ilico nasci senes cumque amicam sibi esse impotentem, procacem, magnificam, sumptuosam, nobilem gloriatur, aperte omnia sua facinora confitetur, unde manifesto apparet Chremetem caecum prorsus fuisse neque quicquam de iis sensisse.

Sequitur scaena prima actus tertii, in qua¹⁾ Chremes vehementem in utramque partem Menedemum appellat aut largitate nimia aut parsimonia. Nam olim non passus est Menedemus filium commetare ad mulierculam, quae tum erat contenta paululo cuique erant grata omnia; nunc cum sine magno pretio et detrimento haberi nequit, cum instructa ad perniciem secum plus decem ancillas adduxit oneratas veste auroque, misericordem se Chremes Menedemo praestare cupit, sibi ipsi tamen misericordia opus esse ignorat. Quid? Cum Menedemum filio pecuniam dare per alium quemvis iubet et servulum adhiberi, nonne videmus poetam mirum in modum seni illuisse? Iam inde facile intelligitur proverbium a Menedemo pronuntiatum: »ita comparatam esse hominum naturam omnium, aliena ut melius videant et diiudicent, quam sua« optime in Chremetem convenire.

At probabile sane argumentum, quod sententiae a Fl. Nencini probatae, repugnare videtur, est colloquium Chremetis Syro in altera actus tertii scaena datum. Chremes adhortatur Syrum, ut Menedemum fallat eique pecuniam quovis modo eripiat servumque (Dromonem) adulescentis pistrino dignum esse arbitrat, qui passus sit filium inopia profugisse in Asiam. Quibus rebus auditis Syrus obstupefactus rogavit dominum, quid faciendum esset servo illi? Tum Chremes:

»Rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Unde esset adulescenti, amicae quod daret,

Atque hunc difficilem invitum servaret senem«²⁾

Cui sententiae astutus servus vix credere vult et iocose an serio Chremes verba haec prompserit ignorat. At ea res, utcumque se habet, addit servo stimulos ad novas fallacias seni struendas. Chremes igitur l. l. collum inserit in laqueum eumque sibi incit, quippe qui servo iam callido licentiam auferendi omnia praebeat.

1) Heaut. v. 440 sqq.

2) Heaut. v. 533 sqq.

Postremo Chremes poenas solvit suae stultitiae: minas quidem decem dedit filiae, quas pro alimentis esse nunc ducit datas: hasce ornamentis consequentur alterae: porro haec talenta dotis adposcunt duo.

»Quam multa, iusta iniusta, fiunt moribus!«¹⁾

Quapropter Menedemus Chremetis socordiam irridere studet, cum se non tam astutum neque ita perspicacem esse arbitratur, sed ille adiutor Chremes et monitor et praemonstrator hoc sibi praestat: in se ipsum quidvis horum convenit, quae sunt dicta in stulto, caudex, stipes, asinus, plumbeus, in illum, nihil potest convenire: exsuperat eius stultitia haec omnia²⁾. Ac sane simplex et vecors animus illius monitoris esse videtur, qui servum suum ad pecuniam sibi auferendam impulit, sibi ipsi non pepercit aciemque gladii in se conversum esse sero animadvertit. Prae iracundia, quid sibi sit faciendum, ignorat. Tum Menedemus:

•Id, quod me fecisse aiebas parum,
Fac te patrem esse sentiat: fac, ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poscere:
Nequam aliam quaerat copiam ac te deserat«³⁾.

Et ira accensus Chremes:

•Immo abeat potius malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium⁴⁾ ad inopiam redigat patrem«

Haud dubium igitur est, quin, si omnia filio suppeditasset, res Chremetis tum vero ad rastros reditura fuerit. Nunc autem nemo, ut opinor, dubitabit, quin Chremes ipse sit punitus neque quicquam obstat, quominus Chremetem se ipsum cruciantem putemus.

Iam ad fragmenta recensenda transeo. Fragmentum quod Kockius⁵⁾ attulit:

Πρὸς τῆς Ἀθηνᾶς, δαίμονας, γεγονῶς ἔτη
τοσαῦθ'; ὁμοῦ γὰρ ἔστιν ἐξήκοντα σοί

1) Heaut. v. 839.

2) Heaut. v. 879.

3) Heaut. v. 924. sqq.

4) De significatione ac vi vocabuli »flagitium« cfr. quae disputavit nuper Usener: Italische Volksjustitz in Mus. Rhen. t. 56. (1901) p. 6. sqq.

5) l. l. 140.

referendum esse censent viri docti ad Heaut. v. 62, ubi Chremes cum virtute tum vicinitate commotus amicum se Menedemo praeberet ita, ut eum audacter ac familiariter moneat, ne nimio plus laboret praeter aetatem suam et praeter quam res sua eum adhortatur. Et postea:

»Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quaeris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conicio«:

Fragmentum igitur illud nobis servatum a verbis Chremetis non absonum esse nemo est, quin videat. At primum illius fragmenti verbum *δαμονᾶς* a viris doctis in *δαμόνις* emendatur ¹⁾, quam lectionem praesertim Cobet ²⁾ probare conatus est, verbum *δαμονᾶν* nimis contumeliosum esse ratus. Sed recte iam observavit Kockius ³⁾ lectionem *δαμόνις* versui nostro non convenire, nisi forte pro *γεγονώς* scribitur *γέγονας*.

Ad quae fabulae verba pertineat alterum fragmentum *λουτρόν, δεραπαίνας, ἀργυρώματα* ⁴⁾ iam facile intellegitur ex Heaut. v, 130. Ibi enim Menedemus, cum filium ad regem in Asiam militatum abiisse cognovisset, domum suam maestus revertitur animo perturbato atque incerto prae agritudine. Adsegit domi, accurrunt servi, soccos detrahunt: inde alii festinant, lectos sternunt, cenam adparant: pro se quisque sedulo faciebat, quo illam hero lenirent miseriam. Et Menedemus:

»Ubi video haec coepi cogitare hem, tot mea
Solius solliciti sint causa, ut me unum expleant?
Ancillae tot me vestiant? sumptus domi
Tantos ego solus faciam«?

Sequitur fragmentum, in quo multa sunt, quae criticorum curam et acumen exspectant:

ἐξ Ἰσταρίου δ' ἐκρέματο φιλοπόνως πάνυ,
..... καὶ δεραπαινὶς ἦν μία.
αὕτη συνύφαινεν ῥυπαρῶς διακεκμημένη.

Libri exhibent lectionem ἐξ Ἰσταρίου γὰρ; γὰρ in δ' correxit

¹⁾ *δαίμων* δύο exhibent libri.

²⁾ Var. lectiones V. 1^a 200.

³⁾ l. l. p. 42.

⁴⁾ Kockius l. l. 141 et Meineke p. 111.

iam Au. Meineke, quem secutus est Kockius¹⁾, at Nencini legit γάρ. In fragmenti versu tertio libri συνύφαινε, Meineke, Kockius, Nencini legunt recte συνύφαινεν. Syrus Cliniae enarrat ad aedes Antiphilae se venisse, Dromonem autem fores pulsavisse. Postquam fores patuerunt, servi Antiphilam telam textentem studiose offenderunt, mediocriter vestitam lugubri veste sine auro, capillus passus proluxe et circa caput reiectus neglegenter. Anus subtemen nebat: praeterea una ancillula erat; ea texebat una, pannis obsita, neglecta, immunda illuvie²⁾. Quae verba a fragmenti verbis allatis non abhorreere facile conspicitur. Cum autem poëta mulierum mores illustrat, luxuriosas eas appellat ex. gr. Clitipho Cliniae feminas iamiam affore nuntians addit: nosti mores mulierum: Dum moliuntur, dum conantur, annus est³⁾. Nostro autem loco illam simplicem ac tetricam vitae consuetudinem exprimere verbis studet, cui graecum illud ῥυπαρῶς διακειμένη artissime respondet.

Fragmentum ἀνδρὸς χαρακτηρ ἐκ λόγου γνωρίζεται negavit iam lhne⁴⁾ ex Heaut. timorūmeno desumptum esse, probat Fl. Nencini⁵⁾. At rettulerunt illud Meineke⁶⁾ et Kockius⁷⁾ ad Heaut. v. 384, ubi Bacchis summis laudibus Antiphilae mores celebrat eamque fortunatam appellat, quod semper studuerit, ut mores formae consimiles essent minimeque miratur, si eam sibi quisque expetit et »Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio⁸⁾.

Huic igitur versui haud dissimile esse graecum illud fragmentum suspicabantur viri docti. Quae similitudo nullius est momenti, praesertim cum in graeco fragmento de moribus viri agatur, verbis autem Terentianis puellae ingenium exprimat. Ceterum monendum est Menandrum ipsum falso auctorem creditum fuisse versuum multorum. Iam probaverunt viri docti⁹⁾ saepissime factum esse, ut versus multa Menandro antiquiores

¹⁾ l. l. p. 142.

²⁾ Heaut. v. 290 sqq.

³⁾ Heaut. v. 240.

⁴⁾ Quaest. Ter. 42.

⁵⁾ l. l. p. 73.

⁶⁾ l. l. p. 111.

⁷⁾ l. l. p. 143.

⁸⁾ Heaut. v. 384.

⁹⁾ Cfr. sis quae attulit Cobet in Novis lectionibus p. 45. sqq.

e tragicis graecis sumpti cum Menandreis foedissime confunderentur. Sunt praecipue sententiae proverbiales vel argute dicta, quae satis commode et in tragoedia et in comoedia poni potuerint. Quo factum est, ut in fragmentis comicorum complura insint cothurno quam socco digniora.

Cum lacrimabundus Menedemus Chremeti dixisset satis superque se iam patrem durum fuisse, a Chremete castigatur verbis: »Vemens in utramque partem, Menedeme, es nimis aut largitate nimia aut parsimonia¹⁾.

Ad quae verba annotavit scholiasta codicis Bembini graecum πᾶς πατήρ μωρός parique modo suspicati sunt viri docti fragmentum illud huc pertinere. Quam opinionem recte refellit iam Ihne l. l. graecum fragmentum alio referendum esse ratus.

Sequitur apud Au. Meinekium²⁾ et Kockium³⁾ fragmentum hoc:

Οἴκαι μένειν χρή καὶ μένειν ἐλεύθερον
ἢ μηκέτ' εἶναι τὸν καλῶς εὐδαίμονα.

Quae verba a Stobaeo Flor. 31. 11. olim allata Chremetis esse Cliniae patriam relinquendi consilium vituperantis arbitratur Meinekius. Clitipho enim nuntiat patri Cliniam non esse in Asia sed domi. Adduxit enim e navi egredientem adolescentem, quocum sibi inde a pueritia fuit semper familiaritas, ad cenam. At adulescens timet omnia: patris iram, amicae animum sibi alienum. Miratur Chremes, cur timeat ille, qui omnia habet, quae quidem in homine dicuntur bona: parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, ditias; qui uti scit, ei bona; illi, qui non utitur recte, mala. Et cum Clitipho Cliniae patrem importunum semper senem atque iniquum fuisse dicit, Chremes:

Utut erat, mansum tamen oportuit⁴⁾.

Cui versui illud graecum μένειν χρή optime convenire suspicari licet, quamquam Terentius Menandream sententiam non ad verbum expressisse videtur sed concinnatam extulisse⁵⁾.

Nondum persanatum est fragmentum: μετ' ἄριστον γὰρ ὧς

1) Heaut. v. 440.

2) l. l. p. 111.

3) l. l. p. 145.

4) Heaut. v. 200.

5) cfr. Nencini p. 73.

ἀμυγδαλάς (ἐγὼ) παρέθηκα, καὶ τῶν ροιδίων ἐντρώγομεν quod Meineke ¹⁾ et Kockius ²⁾ attulerunt.

Athenaeus iam verbis Μένανδρος ἐν Ἐαυτὸν (αὐτὸν A.) τιμωροῦ μένω ροιδία ὠνόμασε διὰ τούτων κτλ. testatur fragmentum hoc e Menandri fabula sumptum esse. Ἐγὼ post ἀμυγδαλάς delevit Bentleyus, quod a nonnullis viris doctis probatur. Cobetus ³⁾ pro ἐντρώγομεν prae-tulit olim lectionem ἐνετράγομεν Atticos ἐντραγεῖν, numquam τρώγειν dixisse ratus. Quam opinionem rectissime refellit Th. Kockius l. l. cum τρώγειν non raro a scriptoribus usurpatur, quamquam comici nusquam usi sunt verbo ἐντρώγειν sed τρώγειν, nusquam τραγεῖν sed ἐντραγεῖν vel κατατραγεῖν ⁴⁾. Referunt illud fragmentum viri docti ad cenam, quam Chremes dedit Bacchidi eiusque ancillis. Menedemus rogat Chremetem sitne Bacchis domi? Et ille:

»Sit rogas?

Sensi: nam unam ei cenam atque eius comitibus

Dedi: quod si iterum mihi sit danda, actum siet ⁵⁾

Experiendo discit Chremes, quid sit sumptuosam sustentare mulierem, cum Bacchis posceret vinum modo asperum modo lenius cumque Chremes relevisset dolia omnia, omnis serias, omnes sollicitos habuit: atque haec una nox!

Cum autem in fragmento de amygdalis et de malis Punicis ροιδία post prandium sumptis legitur, mutationem quandam apud Terentium, ubi de cena mentio fit, iam facile suspicaberis. Qua re commotus Benfeius l. l. argumentatur huius mutationis causa Terentium coactum esse in binos dies negotium dispertire. At rectissime annotat iam Nencini ⁶⁾ non satis liquere, quo consilio a Terentio cena pro prandio posita sit; quapropter dubium esse videtur, an hinc temporis mutatio pendeat. Sententiam autem Ladevici, quam olim attulit Nencini, probandam omitto. Ut enim e fabulae argumento elucet rusticis Dyonisiis rem agi in He-

¹⁾ l. l. 112 et ²⁾ l. l. 146.

³⁾ Cobet Novae lect. p. 73.

⁴⁾ Apud clarissimum Atheniensium comicum Aristophanem inveni haec exempla: in Acharn. 801: τρώγοις ἂν ἐρεβλινθούς, ibidem v. 806: ἄρα τρώξομαι; et v. 809: ἀλλ' οὐτι πάσας κατέτραγον τὰς ἰσχάδας. Cfr. sis. Nubium v. 924 Vesparum v. 371 aliosque.

⁵⁾ Heaut. v. 455. sq.

⁶⁾ l. l. p. 74.

auton Timorumeno; non potuit igitur Chremes auxilium amicis ferre in iudicio; at Menedemo vicinos ambigere de finibus sequere arbitrum captum esse ab iis nuntiat. Privatam tamen litem putat Nencini actam et in privata lite die festo esse arbitrum potuisse quemquam docent varia exempla e comicorum scriptis sumpta. 1) Ceterum e v. 733 elucet et postero die Dionysia fuisse. Ibi enim Bacchis Phrygiam monet, ut curriculo percurrat ad villam, quam villam Charini homo demonstravit: apud eum miles Dionysia agitatur 2).

Huc accedit fragmentum incertum ἀλλ' ἦν χιτῶν σοι 3), quod ad quem Terentianae fabulae locum referendum sit incertum est. Pari modo fragmentum ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δήλια, quod attulit Kockius 4) quo pertineat, non video.

At Flaminius Nencini 5) attulit tria fragmenta incertae originis, quorum unum

ὅταν φύσει τὸ κάλλος ἐπικοσμῆ τρόπος
χρηστός, διπλασίως ὁ προσιῶν ἀλίσκεται

referendum esse censet ad Bacchidis verba Antiphilam landantis eamque fortunatam appellantis, cum studuerit, formae ut mores consimiles forent neque Bacchis miratur, si Antiphilam sibi quisque expetit:

»Minumeque, ita me di ament, miror si te sibi quisque expetit« 6).

Graeca verba a verbis Bacchidis non abhorrire nemo est quin videat. Alterum illud 7):

Ἀισχύνομαι τὸν πατέρα, Κλειτοφῶν, μόνον
ἀντιβλέπειν ἐκεῖνον οὐ δυνήσομαι
ἀδικῶν, τὰ δ' ἄλλα βραδίως χειρώσομαι

conferendum esse censet Nencini cum Heaut. v. 700, ubi Clinias Syrum, qui Bacchidem nunc non relinquendam domi sed abduendam esse arbitratur, istoc nihil esse adversum suis nuptiis monet. Et post:

»Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam« 8).

1) cfr. Mommseni Heortologie, Lipsiae 1864. p. 93. sqq.

2) Heaut. v. 733.

3) Meinecke p. 112 et Kockius 148.

4) p. 147.

5) p. 74.

6) Heaut. v. 383.

7) Kockius 586.

8) Heaut. v. 649.

Interest autem inter latinam et graecam, quod in graeca Clinias¹⁾ Clitiphontem allocutus esse videtur, non Syrum. Cum autem Syrus Chremetem monet²⁾, ut Clitiphontem abire deambulatum iubeat quovis, et Clitipho optat, ut Syrum di eradicent, abiit re vera Clitipho et revertitur demum v. 805, ubi deambulationem hanc se ad languorem dedisse narrat neque quicquam magis metuit, ne denuo miser aliquo extrudatur, ne accedat ad Bacchidem. Nencini l. l. putat igitur Clitiphontem ab illa deambulatione prius apud Menandrum quam apud Terentium rediisse remque paullo aliter apud Menandrum administratam esse. Mihi quidem non dubium esse videtur, quin Terentius et hoc loco et multis aliis nonnihil mutaverit. Scaena enim actus primi aeltera initium ducit a brevi colloquio Clitiphontis et Cliniae, ubi Clitipho Cliniam admonere studet, ne vereatur falsamque sollicitudinem mittat, quae eum excruciet. His dictis patrem conspicatur, quocum relicto Clinia colloquitur. Haud dubium igitur est, quin et l. l. aliquid a Terentio resectum sit ex Menandrea fabula et fragmentum ultimum huc pertineat. Nencini autem magna immutationis vestigia perspexisse sibi videtur, cum novum argumentum, quaecumque est, habere sibi vult, ut primariae fabulae pars (quae circa Menedemum filiumque ut par est potissimum versata) secundariae detrimento in brevius a Terentio contracta dicatur. Quod autem fragmentum iniuria ad Heaut. v. 452 vulgo relatum esse censet

Αὐτὰς δεραπεύειν καὶ σατράπας

mihi quidem erravisse videtur vir doctus, nam verba haec a Chremetis verbis luxuriam ac nequitiam Bacchidis castigantis non absona esse luculenter apparet.

III.

Iam ex illis fragmentis, quae afferre et annotationibus illustrare studuimus, manifesto apparet, quam sollers et ingeniosus in extemplo attico transferendo poëta fuerit. Nunc quaestione de de Menandreis fragmentis expedita ad alteram huius dissertationiculae partem transire in animo est, qua eos Terenti Heauton timoru-

1) Cliniam Pamphilum in graeca nominatum fuisse probat Nencini p. 75.

2) ibidem v. 585.

meni locos tractabimus, quos originis graecae vestigia quaedam notasque affinitatis manifestas prae se ferre probabile est. Fieri enim non potest, quin in fabula, cuius origo sit certa, saepenumero cum sententiae tum verba a Graecis petita occurrant. Atque omnium primum de proverbialibus sententiis, quae in fabula exponenda leguntur, nonnihil disseram. Chremes igitur, ut amicitiam suam Menedemo ostendat, dicit:

»Quod ego in propinqua parte amicitiae puto«¹⁾.

Quae verba cum illo Hesiodi²⁾ versu haud difficulter componi queunt τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν, ὅστις σέθεν ἐγγύθι ναίει h. c. eum vero potissimum vocato, quicumque te prope habitat. Res ad commodam viciniam pertinere videtur. Si autem Chremes agrum his regionibus meliorem neque pretii maioris inveniri³⁾ negat, poetam Menandri illud ἀγρὸν εὐσεβέστερον γεωργεῖν οὐδένα οἴμαι in animo habuisse veri simile est.

Callidus Syrus Bacchidem ad patrem Clitiphontis adducendam curat et cum Clitipho impudentem atque audacem servum eum dixisset, ille gloriatur:

»Non fit sine periculo facinus magnum nec memorabile«.

Cum emphasi quadam dicta ac superba sententia est militaris; eandem fere olim inveni apud Herodotum⁴⁾ μεγάλα γὰρ πρήγματα μεγάλοισι κινδύνοισι κτλ. In hoc autem periculum erat, cum patre praesente domi futura esset meretrix. Menedemus fortunam suam arguendam aut se profecto ingenio egregio ad miserias natum esse arbitratur, aut falsum esse illud vulgo dictum:

»Diem adimere aegritudinem hominibus«⁵⁾.

Quae sententia proverbialis in ore omnium est: temporis longinquitate aegritudines minui. Recte etiam cum Diphili sententia:

λύπησ πάσης γίνεται ἰατρὸς χρόνος conferri potest⁶⁾.

1) Heaut. v. 57.

2) Opera et dies 339.

3) Heaut. v. 63. sq.

4) VII, 50.

5) Heaut. v. 422.

6) Kockius 117 cfr. praeterea 677: πάντων ἰατρὸς τῶν ἀναγκαίων κακῶν χρόνος ἐστίν· οὗτος καὶ σὲ νῦν ἰάσεται.

Recognita Antiphila anxius Syrus novum quaerit consilium extorquendae pecuniae acutique servi ingenium in multa cogitione ¹⁾ versatur neque ulla res ex sententia evenit:

»Nisi me animus fallit, haud multum a me aberit infortunium:

»Ita hac re in angustum oppido nunc meae coguntur copiae.«

Nemo est, quin videat translationem factam ab exercitu, qui in angustiis clausus se expedire nequeat. Est autem sententia illa Graeca vulgaris: εἰς στενὸν κομιδῆ αἱ δυνάμεις ἐμοὶ καθίστανται.

Reddendam esse pecuniam Bacchidi videt Syrus admonetque Chremetem illius proverbii:

»ius summum saepe summast malitia« ²⁾.

Quae verba facile respondent illis Menandreis:

καλὸν οἱ νόμοι σφόδρ' εἰσίν, ὁ δ' ὄρων τοὺς νόμους λίαν ἀκριβῶς, σωκοφάντης φαίνεται ³⁾.

Iratus Chremes ludibrio fit, donec Menedemus Bacchidem esse Clitiphontis amicam, non Cliniae aperit; senex igitur, qui ante monebat, indigere videtur admonitione. Quare rectissime miratur Menedemus:

Tene istuc loqui!

Nonne id flagitiust, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non potis esse auxiliarier ⁴⁾.

Vulgo notum est illud: qui ipse sibi sapiens prodesse nequit, nequiquam sapit. Utitur eadem fere sententia Menander: μισῶ σοφιστήν, ὅστις οὐχ αὐτῷ σοφός ⁵⁾.

Et cum Syrus Clitiphontem monet, ut ad misericordiam parentes adducat, matres omnes filiis in peccato adiutrices ⁶⁾ auxilio in paterna iniuria esse solitas putat. Venit in mentem illud graecum Menandri:

ἔστι δὲ μήτηρ φιλότεκνος μᾶλλον πατρός·

ἢ μὲν γὰρ αὐτῆς οἶδεν ὄνθ', ὁ δ' οἶεται. ⁷⁾

1) Heaut. 668.

2) Heaut. 696.

3) Kockius 635.

4) Heaut. 921.

5) Meineke Menandri Γνωμαὶ μιν. 332.

6) Heaut. v. 991.

7) Kockius 657.

Carere patria erat damnum non exiguum cum Romanis Graecis: ὡς οὐδὲν γλυκίον τῆς πατρίδος ἐστὶν ἐκάστω.

Quod autem Chremes queritur:

Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quaero, tibi qui filium restituerem ¹⁾.

fuisse in graeco Menandri: ὕπνον οὐχ ἐώρακα suspicantur viri docti. Attamen inter omnes constat vulgare esse dicere, somnum videre, Romanis, illamque locutionem tenui admodum filo cum graeca cohaerere.

»Cedo dextram« respondet Menedemus ²⁾; iam venit in mentem illud Aristophanis ³⁾ τὴν χεῖρα δὲ τὴν δεξιάν manum cedo dextram.

Menedemus Chremetem aliena magis curare, quam sua indignatur; recte igitur Chremetem miserum patrem miseri filii nuncupat: ita comparatam esse hominum naturam omnium aliena ut melius videant, quam sua? an eo fit, quia re in nostra aut gaudio sumus praepediti nimio aut aegritudine? ⁴⁾.

In quam sententiam iam dudum Menander incidisse videtur: οὐδείς, inquiens, ἐφ' αὐτοῦ τὰ κακὰ συνορᾷ; σαφῶς ἑτέρου δ' ἀσχημονοῦντος ὄψεται ⁵⁾

Neque omittendum esse censeo illud Menedemi »dictum factum« ⁶⁾ i. e. factum cum dictis coniunctum, cui respondere videtur graecum: ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον.

Multus est Terentius in enarrando, quomodo pueri instituendi sint. Optima consilia bene ac recte vivendi dat Chremes iuveni Clitiphonti dum loquitur:

»Scitumst periculum ex aliis facere, tibi quid ex usu siet ⁷⁾,» quo dicto sapientes omni aevo usi sunt. Iam simile esse videtur illud Menandri: βλέπων πεπαίδευμ' εἰς τὰ τῶν ἄλλων κακά. ⁸⁾ Ceterum de educandis pueris, de praeceptis recte ac beate vivendi et de

¹⁾ Heaut. v. 491.

²⁾ Heaut. v. 493.

³⁾ Nubium v. 81.

⁴⁾ Heaut. v. 503.

⁵⁾ Kockius 631.

⁶⁾ Heaut. v. 904.

⁷⁾ Heaut. v. 210.

⁸⁾ Meineke Menandri Γνωμαί μ.ον. v. 651.

imitando mores hominum praeclare iudicat poeta in Adelphorum fabula ¹⁾, ubi Demea filium Ctesiphonem inspicere tamquam in speculum in vitas omnium iubet atque ex aliis sumere exemplum sibi. Terenti verba in speculum inspicere rectissime cum graeco ἐν καθόπτροις καθεωρακέναι conferuntur. Clitipho a patre relictus iniquos esse patres in omnes adulescentes conqueritur, quippe qui censeant adulescentes a pueris nasci senes neque illarum affines esse rerum, quas fert adulescentia. Annotat scholiasta: a pueris nasci senes i. e. qui arbitrantur iustum esse in pueritia moribus senum nasci. Contra Plutarchus οὐδὲ γὰρ τοὺς πατέρας ἔγωγε ἀξιώ τελέως σκληροὺς ἑαυτοὺς ἀναμιμνήσκειν, ὅτι ἐγένοντο νέοι ²⁾.

Syrus fucum Chremeti facit dolisque iam aperte fallit, et dum ille alii fallacias intendi credit, Syrus miratur Chremetem tam mane domo exisse, qui heri tantum biberit. ³⁾ Tum Chremes:

»Nil nimis.« Et Syrus:

»Nil narras? visa verost, quod dici solet,
Aquilae senectus.«

Nencini ⁴⁾ affert illud graecum ἀετοῦ γῆρας exemplisque locutionem probat. Sensum vero proverbii multimodis interpretati sunt viri docti. Valet autem »aquilae senectus« pro viridi vividaque senecta. Ceterum aquila bibendo seque in fontem mergendo redire ad iuvenilem vigorem putabatur.

Syrus admonet Clitiphontem, ne metuat:

Ademptum tibi iam faxo omnem metum
In aurem utramvis otiose ut dormias. ⁵⁾

cui sententiae proverbiali respondet illud graecum: ἐπ' ἀμφοτέρω καθεύδειν ⁶⁾.

Postremo rectissime iam monuit Nencini ⁷⁾ proverbium Menandreum ταῦτά σοι καὶ Πύθια καὶ Δῆλια, quod legitur ⁸⁾, omissum esse a Terentio.

¹⁾ Adelph. 415.

²⁾ De educat. puer. 17.

³⁾ Heaut. 509.

⁴⁾ l. l. p. 76.

⁵⁾ Heaut. v. 341.

⁶⁾ Com. gr. frag. IV. 190.

⁷⁾ l. l. p. 76.

⁸⁾ Com. gr. frag. IV. 296.

Iam transeo ad locos enumerandos, quibus locutiones vocesque quaedam commemorantur, quae cum Graecorum similibus conferri queunt. Graeca locutio esse videtur »sermonem caedere« ¹⁾ κάπτειν λόγους.

Syrus Antiphilae ingenium describit Cliniae hoc modo:

»Ubi dicimus redisse te et rogare uti
Veniret ad te, mulier telam desinit
Continuo et lacrumis opplet os totum sibi,
Ut facile scires desiderio id fieri ²⁾»

Telas desinere i. e. ad aliquod tempus intermittere. Quacum locutione illud Sapphonis fragmentum conferendum esse censeo ubi mulier prae amore texere non pergit: οὔτοι δύναμαι κρέκειν τὸν ἱστὸν, ποθῶ δαυεῖσα παιδός. ³⁾ Iam pridem cum de fragmentis Menandris disputarem, monui a Terentio Antiphilam fictam esse textentem telam studiose, mediocriter vestitam, lugubri veste. Pudica mulier occurrit non solum apud poëtas comicos, verum etiam elegiacos, quod suspicatus est iam Fridericus Leo, ⁴⁾ rectissime observans Propertium, Ovidium, Tibullum comicos atticos et novisse et legisse.

Cruciatur Syrus ⁵⁾ bolum tantum sibi ereptum tam subito e faucibus, quare quid agat aut quid comminiscatur ignorat; rationem de integro sibi ineundam esse arbitratur. Graece significat βόλος ⁶⁾ iactum retis, inde omne lucrum. Spes tamen non deserit astuti servi animum, sed illud fugitivum argentum retracturum se esse sperat. Vernili facetia utitur Syrus de argento quasi de servo fugitivo narraturus. Admonent h. l. viri docti illius Menandri: ἀποστρέφω τὸν δραπέταν χρύσον. Inesse autem iocum in voce χρύσος haud difficulter conicies, cum χρύσος ambigue dictum et aurum et servi nomen sit.

Una cena Bacchidi eiusque comitibus a Chremete data est

¹⁾ Heaut. v. 242

²⁾ Heaut. 304 sq.

³⁾ Sapph. frag. VII.

⁴⁾ Plautin. Forschungen p. 129. Attulit vir doctus exemplum sane aptum atque idoneum ex Ovidi Fastorum II. 771: »sic sedit, sic culta fuit, sic stamina nevit, neglectae collo sic iacuerе comae».

⁵⁾ Heaut. v. 673.

⁶⁾ Aeschyl. Pers. v. 416. Euripidis Rhes. 730. Bacchid. v. 817

at pytissando multum vini absumpsit Bacchis. Proprie »pytissare« dicitur, quod gustare, quasi cum quadam probatione exspuere, graecum τὸν οἶνον ἐκπιτύζειν.

Sostrata timet, ne Clitipho a patre repudiatus subditum se suspicetur. Subditus vel subditivus i. e. suppositus respondet illi graeco ὑποβλημᾶτος. Cui sententiae haud dissimilia videntur Admeti verba apud Euripidem: καὶ μὲν οὐ νομίζω παῖδα σὸν πεφυκέναι. ¹⁾ Ita Clitipho spurium se opinatur seu subditum.

Ut alias huiuscemodi locutiones omittam, transeo in calce dissertatiunculae ad locos enumerandos, ubi tales mores institutaque ad res privatas pertinentia memorantur, quibus cum Romani tum Graeci pariter usi sunt. Iam pridem monui Sostratam sustulisse puellam et anui Corinthiae exponendam dedisse ²⁾. Saepissime apud comicos latinos leguntur voces: suscipere aut tollere puerum et apud Terentium: »quidquid peperisset, decreverunt tollere« ³⁾ vel »nisi puerum tollis, iam ego hunc in mediam viam Provolvam atque ibidem pervolvam in luto« ⁴⁾ vel Pamphili verba ad Davum: »nam pollicitus sum suscepturum se puerum« ⁵⁾. Puellae expositionis mentio fit in Casinae prol. v. 41. Iam vulgo notum est Romae patribus familias fuisse potestatem liberos suos exponendi. Athenis autem ille usus, quem nulla lex coërcuisset, pervagatus erat; quare non mirum esse videtur, quod permulti comoediae graecae poëtae saepius eas fabulas composuerunt, quibus, quomodo liberi expositi multis post annis a parentibus recognoscerentur, narrabatur. Quae cum ita sint, haec optio nunc nobis datur, utrum Terentium in enarrando usu liberos exponendi morem romanum respicientem censeamus, an iam comicum atticum, a quo ille multa mutuatus sit, de usu attico cogitantem similem sententiam expressisse putemus. Veri similis esse videtur poëtam l. l. de usu Athenis pervagato mentionem fecisse.

Pariter eadem causa adductus sententiam v. 626 effictam ad exemplar graecum referre audeo:

1) Eurip. Alcest. v. 641.

2) Heaut. v. 627.

3) Andria v. 219.

4) ibidem v. 776.

5) ibidem v. 401.

»Meministi me gravidam et mihi te maximo opere edicere, si puellam parerem, nolle tolli?«

De quo erudeli veterum more cfr. Apuleium ¹⁾:

«Maritum habuit, cuius pater peregre proficiscens mandavit uxori suae, matri eiusdem iuvenis, ut si sexus sequioris edidisset foetum, protinus quod esset editum necaretur. at illa prae absentia mariti natam puellam insita matrum pietate praeventa descivit ab obsequio mariti eamque prodidit vicinis alunnam regressoque iam marito natam necatamque nuntiavit».

De moribus mulierum, quae in ornandis se et comendis maxime sibi placere student, aut neque volunt neque habent finem morarum, saepenumero fit mentio apud comicos poetas. Plautus ²⁾ mulierem profecto ex ipsa mora natam esse putat. Et Clinias apud Terentium ³⁾ rogat Clitiphontem, quando Antiphila cum matre ventura sit: Et cum hic «iam aderunt» dixisset, ille rogitat, quando istuc «iam» futurum sit? Tum Clitipho:

«Nosti mores mulierum:

«Dum moliuntur, dum comantur, annus est».

Utrum hic mos Graecorum consuetudini respondeat, an ad res Romanas magis spectet, pro certo affirmare non ausim; nisi vero credere mavis consuetudinem hanc mulierum in omnibus nationibus usque ad ultimas terras vulgo notam esse.

Bacchidem autem sumptuosam fuisse dicit Clitipho ⁴⁾. Sumptuosas ac prodigas fuisse meretrices docent multi apud poetas graecos loci. Exemplo est Aristophanes in Nubibus ⁵⁾, ubi legimus:

ἐγὼ δ' ἂν αὐτῇ θ' οἰμάτιον δεικνὺς τοδί
πρόσασιν ἔφασκον, ὦ γύναι, λίαν σπαθῆς.

Quibus verbis respondet astute Θεραπών:

ἐλαιον ἡμῖν οὐκ ἔνεστ' ἐν τῷ λύχνῳ, mulier valde prodiga es et servus: oleum nobis non inest in lucerna. Quae illis versibus continentur, conveniunt ad avaritiam meretricularum indicandam. Verum nimirum est illud graecum: οὔτε αὐλός ἐταίραν οἶδε προτρέπειν — ἀργυρίου χωρίς: non didicit movere puellas tibia, si absit pecunia.

¹⁾ Apulei Metam. X. c. 23. p. 196 (Eyssenh. ed.)

²⁾ Militis gloriosi v. 1292.

³⁾ Heaut. v. 238, sqq.

⁴⁾ Heaut v. 227.

⁵⁾ Nubium v. 54.

At cum Syrus domum Antiphilae et vitae cottidianae consuetudinem laudat, eam texentem telam studiose se offendisse narrat ac mediocriter vestitam veste lugubri. Capillus passus proluxe et circa caput reiectus neglegenter ¹⁾.

Erat igitur virgo ignara omnium artium (gr. ἀτεχνῶς) et conspicitur pulchritudo virginis nescia artis nullius, quod est graecum: κάλλος ἀμήχανον.

Antiphila autem habuit unam ancillulam, quae texebat pannis obsitam, neglectam, immundam illuvie. Magnum hoc quoque signum est Clitiphonti dominam esse extra noxiam, cum eius tam negleguntur internuntii.

«Nam disciplinast eis, demunerarier

Ancillas primum, ad dominas qui adfectant viam ²⁾.

Dominas appellatas fuisse amicas adulescentium cum Graecorum tum Romanorum testantur vulgo scriptores. Et Achilles Tattius ³⁾: δεσποίνας καλοῦσι τὰς ἑταίρας οἱ ἐρῶντες. Quod autem ad illam disciplinam corrumpendae ancillae pertinet, iam docet magister amorum Ovidius ⁴⁾: sed prius ancillam captandae nosse puellae Cura sit. Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando.

Restant nunc loci nonnulli, quibus quae narrentur, ad res vere graecas referre possumus. Menedemus advenam anum pauperulam e Corintho hic esse narrat Chremeti ⁵⁾. Inde Romam venisse feminas easque magno pretio fuisse docet vulgatum proverbium: non cuivis licet adire Corinthum. Clinias ad regem in

¹⁾ Heaut. v. 290 sq.

²⁾ Heaut. v. 300 sq.

³⁾ in libro de Clitiphontis et Leucippes amoribus II. 6. ubi legimus: ταῦτα διαλεγόμενος ἔλαθεν ἐπιστὰς ἀπροοράτως τῇ κόρη. καὶ ἀγριάσασά τε ἰδὼν ἐξαίφνης. εἶτα ἐφοινίχθην. μόνη δὲ ἦν καὶ οὐδὲ ἡ Κλειῶ συμπάρῃν. ὄμως οὖν ὡς ἀν τεροβημένος, οὐκ ἔχων ὄ τι εἶπω. Χαῖρε, ἔφην, δέσποινα. Ἡ δὲ μειδιάσασα γλυκὴ καὶ ἐμφανίσασα διὰ τοῦ γέλωτος, ὅτι συνῆκε, πῶς εἶπον τὸ Χαῖρε δέσποινα, εἶπεν. Ἐγὼ σή; μὴ τοῦτ' εἶπης. Haec dum mecum solus loquerer, puellae me obviam improviso factum auimadverti; eaque visa statim expallui: mox rubore perfusus sum. Illa tum sola erat. Recesserat enim etiam Clio. Quamquam igitur animo percusso et abiecto, quid dicerem non habebam, tamen: Salve, inquam, hera. Tum illa suaviter ridens et risu, quorsum ea salutatio spectaret, intellexisse significans, Tuane ego, inquit, hera? non aequum dicis.

⁴⁾ Artis am. I. 351.

⁵⁾ Heaut. v. 96.

Asiam militatum abiit¹⁾. Rex magnus h. e. rex Persarum βασιλεὺς ὁ μέγας in proverbio apud veteres erat. Eodem modo satrapae apud Babylonios appellantur ditissimi et satellites regum et apud Persas satrapes appellatur, quisquis praedives est homo aut maxime potens, quia Persarum opes fama efferebantur vulgari. Ancillas secum adduxit Bacchis decem oneratas veste et auro; et iratus Chremes exclamat: satrapa si siet amator, numquam sufferre eius sumptus queat²⁾. De Dionysiis fit mentio, ubi Chremes Menedemum ad se invitat:

»Dionysia hic sunt hodie: apud me sis volo³⁾.

et Bacchis ancillae Phrygiae negotium dat:

»Curriculo percurrere: apud eum miles Dionysia agitatur⁴⁾.

Festos dies agitabant Athenienses Dionysio, quae a deo Dionysia vocabantur. Iam inter omnes constat tria fuisse apud Athenienses Dionysia: τὰ ἐν ἄστει, τὰ κατ' ἀγρούς, Lenaea⁵⁾. Cum l. l. Chremes Menedemum ad Dionysia invitet ruri occupatum, nulla nisi quae in agris agitentur, patet significari.

Haec quoniam absolvimus, iam ad calcem huius dissertatiunculae propecti sumus. Liceat igitur quam paucissimis, quae maximi sunt momenti, repetere et in unum comprehendere. In prima igitur parte de prologo Heauton timorumeni nonnihil disputavi, sententias virorum doctorum, qui viam emendandi iam pridem commonstraverunt et multas observationes optimae frugis adumbraverunt, nihilominus studiis illis denuo resumptis percensui singulas; in altera Menandri fragmenta, quae supersunt, quandoquidem haud dubium est, quin Terentius graecam Menandri fabulam ante oculos habuerit multaque ab ea mutuatus esse videatur, cum singulis fabulae versibus contuli; in tertia aliquot dumtaxat locos, quos originis graecae vestigia quaedam prae se ferre probabile est, tractavi.

1) Heaut. v. 117.

2) ibidem v. 453.

3) ibidem v. 162.

4) ibidem v. 733.

5) Mommsen Heort. 332.

CZEŚĆ URZĘDOWA.

I.

SKŁAD GRONA NAUCZYCIELSKIEGO

przy końcu roku szkolnego 1904.

I. Dyrektor:

Skuba Tadeusz, kawaler orderu Franciszka Józefa, dyrektor VI r.

a) Zakład główny.

II. Profesorowie:

1. Alexandrowicz Włodzimierz, prof. VII r., zawiadowca zbioru historyczno-geograficznego, uczył historii i geografii w kl. Va, VI, VII i VIIIa+b — 16 godzin tygodniowo.

2. Chowaniec Franciszek, prof. VIII r., gospodarz klasy VI, uczył języka łacińskiego w kl. VI i VII i języka greckiego w kl. VI — 16 godzin tygodniowo.

3. Gołba Franciszek ks., Dr. Teol., prof., docent pryw. Uniw. Jagiellońskiego, exhortator dla uczniów klas wyższych, uczył religii w kl. Ia, IIa, IVa, Va+b, VI, VII i VIIIa+b — 18 godzin tygodniowo.

4. Jaglarz Andrzej, prof. VIII r., zawiadowca gabinetu fizycznego, członek kom. egz. dla kandydatów na jednorocznych ochotników, gospodarz klasy VII, uczył matematyki w kl. VII, VIIIa+b, fizyki w kl. VII i VIIIa+b — 16 godzin tygodniowo.

5. Kannenberg Józef, prof., członek kom. egz. dla kandydatów na jednorocznych ochotników, uczył języka niemieckiego w kl. VI, VII i VIIIa+b — 16 godz. tygodn.

6. Korczyński Jan, prof. VII r., uczył matematyki w kl. $Va+b$, VI i fizyki w kl. $IVa+b$ — 17 godzin tygodniowo.

7. Kulczyński Władysław, prof. VII r., członek korespondent Akademii Umiejętności w Krakowie, nauczyciel pomocniczy Studium rolniczego na Uniw. Jagiellońskim, zawiadowca gabinetu historii naturalnej, w drugim półroczu z powodu słabości na urlopie.

8. Lasson Antoni, prof. VIII r., gospodarz kl. Vb uczył języka łacińskiego w kl. Va , języka greckiego w kl. Vb i VII — 15 godzin tygodniowo.

9. Mazanowski Mikołaj, prof. VIII r., członek komisji literackiej Akademii Umiejętności w Krakowie, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, gospodarz kl. $VIIIa$, uczył języka polskiego w kl. VI, VII i $VIIIa+b$, logiki w kl. VII i psychologii w kl. $VIIIa+b$ — 18 godzin tygodniowo.

10. Pelczar Jan, prof. VIII r., zawiadowca gabinetu archeologicznego, uczył języka greckiego w kl. Va i $VIIIa+b$ — 15 godzin tygodniowo.

11. Swiba Bronisław, prof. VIII r., zawiadowca czytelnicy polskiej dla uczniów, gospodarz kl. $VIIIb$, uczył języka łacińskiego w kl. Vb i $VIIIa+b$ — 16 godzin tygodniowo.

12. Szajdzicki Euzebiusz, prof. VII r., zawiadowca czytelnicy niemieckiej dla uczniów, gospodarz kl. Va , uczył języka niemieckiego w kl. $IVa+b$ i $Va+b$ — 16 godzin tygodniowo.

III. Zastępcy nauczycieli:

1. Fela Jan, uczył języka polskiego w kl. Ib , historii i geografii w kl. $Ia+b$, $IIa+b$, $IIIa$ — 20 godzin tygodniowo.

2. Jarosz Jan, zastępca zawiadowcy gabinetu historii naturalnej, uczył historii naturalnej w kl. $Ia+b$, $IIa+b$, $IIIa$, $Va+b$, VI i matematyki w kl. IIa — 19 godzin tygodniowo.

3. Kramarczyk Karol, gospodarz kl. IIa , uczył języka łacińskiego w kl. IIa i języka niemieckiego w kl. $IIa+b$ — 18 godzin tygodniowo.

4. Kulig Zygmunt, ks. exhortator dla uczniów klas niższych, uczył religii w kl. Ib , IIb , $IIIa$, IVb — 8 godzin tygodniowo.

5. Łepki Bohdan, lektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczył języka polskiego w kl. $IVa+b$, $Va+b$ i języka niemieckiego w kl. Ia — 18 godzin tygodniowo.

6. Maurer Henryk, gospodarz kl. IVb , uczył języka łacińskiego w kl. IVb i języka greckiego w kl. $IIIa$, $IVa+b$ — 19 godzin tygodniowo.

7. Niespodziański Tadeusz, gospodarz kl. Ib , uczył języka łacińskiego w kl. Ib , $IIIb$ i języka polskiego w kl. Ib — 17 godzin tygodniowo.

8. Pawlikiewicz Artur, gospodarz kl. Ia , uczył języka łacińskiego w kl. Ia , języka polskiego w kl. IIa , matematyki w kl. Ia , $IVa+b$ — 20 godzin tygodniowo.

9. Piątkiewicz Bronisław, gospodarz kl. $IIIa$, uczył języka niemieckiego w kl. Ib , $IIIa$, matematyki w kl. Ib , IIb , $IIIa$ — 19 godzin tygodniowo.

10. Smoleński Jerzy z powodu słabości w II. półroczu na urlopie.

11. Stach Teodor, gospodarz kl. IVa , uczył historyi i geografii w kl. $IVa+b$ i Vb — 11 godzin tygodniowo.

12. Weigel Michał, gospodarz kl. IIb , uczył języka polskiego w kl. Ia , $IIIa$ i języka łacińskiego w kl. IIb , IVa — 20 godzin tygodniowo.

b) Klasy równorzędne.

II. Profesorowie.

1. Kurowski Józef, prof. VIII r., kierownik filii, zawiadowca zbioru map i obrazów, uczył historyi i geografii w kl. Ic , $IIIb$ i matematyki w kl. Ic — 9 godzin tygodniowo.

2. Paulisch Zygmunt, prof., zawiadowca czytelnicy polskiej dla uczniów, gospodarz kl. $IIIb$, uczył języka łacińskiego i greckiego w kl. $IIIb$ i jęz. polskiego w kl. $IIc+d$ i $IIIb$ — 20 godzin tygodniowo.

III. Zastępcy nauczycieli.

1. Friedmann Jakób, gospodarz kl. IIc , uczył języka niemieckiego w kl. Ic , $IIc+d$, $IIIb$ i matematyki w kl. IIc — 23 godzin tygodniowo.

2. Giżycki Władysław, gospodarz kl. Ic, uczył języka łacińskiego w kl. Ic, języka polskiego w kl. Ic, historyi i geografii w kl. IIc, matematyki w kl. IIc i IIIb — 21 godzin tygodniowo.

3. Jarosz Jan, j. w., zawiadowca gabinetu historyi naturalnej, uczył historyi naturalnej w kl. IIc, II*d*, III*b* — 6 godzin tygodniowo.

4. Kulig Zygmunt ks., j. w., uczył religii w kl. Ic, IIc+*d*, III*b* i historyi naturalnej w kl. Ic — 10 godzin tygodniowo.

5. Niezabitowski Edward, Dr. med. od 6 kwietnia 1904 — z powodu choroby na urlopie.

6. Piątkowski Mieczysław, gospodarz kl. IIc, uczył języka łacińskiego w kl. IIc+*d*, historyi i geografii w kl. II*d* — 20 godzin tygodniowo.

IV Nauczyciele religii mojżeszowej.

1. Thon Oziasz, dr. fil., kaznodzieja, uczył religii mojżeszowej w ośmiu klasach zakładu głównego, w każdej po jednej godzinie tygodniowo.

2. Margulies Markus, uczył religii mojżeszowej w trzech klasach równorzędnych na filii, w każdej po jednej godzinie tygodniowo.

V. Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych:

1. Alexandrowicz Włodzimierz, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. VI i VII po jednej godzinie tygodniowo.

2. Bursa Stanisław, nauczyciel prywatny, uczył śpiewu w klasach równorzędnych w jednym oddziale dwie godziny tygodniowo.

3. Chowaniec Franciszek, j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach (w zakładzie głównym), w każdym po jednej godzinie tygodniowo.

4. Dec Walenty, nauczyciel prywatny, uczył śpiewu w dwóch oddziałach, (w zakładzie głównym) w każdym po dwie godziny tygodniowo.

5. Fela Jan, j. w. uczył historyi kraju rodzinnego w kl. III*a* jedną godzinę tygodniowo.

6. Giżycki Władysław, j. w., uczył kaligrafii w dwóch oddziałach (w klasach równorzędnych), w każdym po jednej godzinie tygodniowo.

7. Kurowski Józef, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IIIb jedną godzinę tygodniowo.

8. Łepki Bohdan, j. w., uczył języka ruskiego w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

9. Nennel Henryk, nauczyciel prywatny, uczył stenografii w jednym oddziale, dwie godziny tygodniowo.

10. Rongier Paweł, lektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, uczył języka francuskiego w trzech oddziałach, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

11. W Towarzystwie »Sokół krakowski« pobierała młodzież zakładu głównego naukę gimnastyki w dwóch oddziałach, młodzież klas równorzędnych w jednym oddziale, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

12. Stach Teodor, j. w., uczył historii kraju rodzinnego w kl. IVa+b po jednej godzinie tygodniowo.

13. Trnka Teodor, nauczyciel Szkoły wydziałowej, uczył rysunków w zakładzie głównym w trzech oddziałach, w klasach równorzędnych w jednym oddziale, w każdym po dwie godziny tygodniowo.

II.

PLAN NAUK w roku szkolnym 1904.

KLASA I.

Religia, tygodniowo godzin 2. Nauka wiary i obyczajów.

Język łaciński, tygodn. godzin 8. Nauka o formach prawidłowych.

Co tydzień wypracowanie szkolne.

Język polski, tygodn. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów: a) wyraźne i rozumne czytanie; b) ćwiczenia w gładkiem i poprawnem zdawaniu sprawy z rzeczy przeczytanej i dokładnie objaśnionej. Należyte wygłaszanie z pamięci piękniejszych utworów poetycznych, niekiedy ustępów prozaicznych.

Elementarna nauka o zdaniu pojedynczem i o składni zgody; najważniejsze zdania poboczne; poznanie ważniejszych znaków pisarskich. Elementarna nauka odmiany imienia i czasownika. Wypracowania piśmienne 4 na miesiąc. W I półroczu wyłącznie dyktaty, w II półroczu naprzemian ćwiczenia ortograficzne i wypracowania stylistyczne, zrazu tylko szkolne, pod koniec roku także domowe.

Język niemiecki, tygodn. godzin 6. Czytanie; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów; zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; rozmówki.

Znajomość odmian regularnych i zasad składni; ćwiczenia ortograficzne. Co tydzień zadanie szkolne. Tematy:

dyktaty, ćwiczenia ortograficzne zastosowane do potrzeby praktycznej, pisanie z pamięci ustępów memorowanych, retrowersye.

Geografia, tygodn. godzin 3. Wstępne pojęcia, opis powierzchni ziemi według jej naturalnych własności, wiadomości najważniejsze z politycznej geografii; czyt. i rysow. map.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Arytmetyka: cztery działania liczbami całkowitemi, podzielność liczb. W II półroczu ułamki, oraz z geometrii do przystawiania trójkątów. Co półrocze 4 zadania szkolne, częste ćwiczenia domowe.

Historia naturalna, tygodn. godzin 2. Przez 6 miesięcy: zoologia (ssawce, ptaki, gady, płazy); przez 4 miesiące: botanika (dwuliścienne prócz baldaszkowych, motylkowych, złożonych, kotkowych, liliowate i palmy).

KLASA II.

Religia, tygodn. godzin 2. Dzieje starego zakonu.

Język łaciński, tygodn. godzin 8. Formy nieprawidłowe z powtórzeniem prawidłowych. Części mowy nieodmienne.

Język polski, tygodn. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. I. Deklamacya jak w kl. I. Elementarna nauka o zdaniu złożonem; powtarzanie i uzupełnianie fleksyi. Nauka pisowni i interpunkcyi uzupełniona i rozszerzona. Ćwiczenia ortograficzne jak w kl. I, tylko w miarę potrzeby. Wypracowania stylistyczne 3 na miesiąc, na przemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tygodn. godzin 5. Zdawanie sprawy z treści czytanych ustępów na podstawie stosownych pytań; retrowersya; dłuższe rozmówki; uczenie się na pamięć słów, zwrotów i całych ustępów. Powtórzenie odmiany regularnej; poznanie najważniejszych wyjątków. Co tydzień wypracowanie piśmienne (z tych co miesiąc jedno domowe). Zadania jak w klasie I.

Geografia i historia, tygodn. godzin 4. I. Geografia fizyczna i polityczna Azyi i Afryki. Oro- i hydrografia Europy, szczegółowy opis południowej i zachodniej Europy. II. Dzieje starożytne sposobem biograficznym.

Matematyka, tyg. godzin 3. Arytmetyka i geometrya naprzemian. Stosunki i proporcye, pojedyncza reguła trzech; przystawanie trójkątów, koło, czworobok i wielobok. Zadania jak w kl. I.

Historya naturalna, tygodn. godzin 2. Przez 6 miesięcy zoologia (ryby, bezkręgowce); przez 4 miesiące botanika (pozostałe rodziny).

KLASA III.

Religia, tygodn. godzin 2. Dzieje nowego zakonu.

Język łaciński, tygodn. godzin 6. Składnia zgody i przypadków. Czytanie z Korneliusza Neposa: żywoty Miltiyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lysandra, Pelopidasa, Hannibala i Katona. Co dni 14 praca domowa, co miesiąc zadanie szkolne.

Język grecki, tyg. godzin 5. Odmiana prawidłowa imion i czasowników do słów na «μ». W II półroczu co dni 14 zadanie domowe, co miesiąc zadanie szkolne.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów. Czytanie, objaśnianie i zdawanie sprawy jak w kl. I i II. Krótkie wiadomości o życiu i pismach celniejszych pisarzy, z których dzieł poznano właśnie wyjątki. Deklamacya jak w kl. I. Składnia rządu. Systematyczna nauka deklinacyi. Części mowy nieodmienne. Wypracowania stylistyczne dwa na miesiąc, naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Swobodniejsza reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych; uwzględnianie wyrażen i zwrotów podobną myśl wyrażających (synonimów); uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o formach i składni rządu. Miesięcznie dwa zadania (naprzemian szkolne i domowe). Tematy: retrowersye, reprodukcye ustępów w szkole czytanych, streszczenia.

Geografia i historia, tygodn. godzin 3. Szczegółowy opis Europy północnej, wschodniej i środkowej z wyjątkiem Austrii, Ameryka i Australia. Dzieje wieków średnich.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Cztery działania algebraiczne, po-

tego druga i pierwiastek kwadratowy, skrócone mnożenie i dzielenie. Powierzchnia i podobieństwo figur, nauka o kole. Zadania jak w kl. I.

Nauki przyrodnicze, tyg. godzin 2. W I półroczu fizyka: własności ogólne, nauka o cieple, chemia nieorganiczna. W II półroczu mineralogia.

KLASA IV.

Religia, tygodn. godzin 2. Wykład obrzędów i zwyczajów religijnych.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Nauka o czasach i trybach: oratio obliqua; supinum; gerundium. Caesar De bello Gallico około 100 rozdziałów. Z Owidiusza wyjątki. Zadania jak w kl. III.

Język grecki, tyg. godzin 4. Odmiana czasowników na «μν», odmiana niewzorowa czasownika. Zadania co dni 14, naprzemian szkolne i domowe.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów według wypisów jak w kl. III. Deklamacya jak w kl. I. Systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika; systematyczna nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. W końcu roku powtórzenie całego już przerobionego materiału nauki gramatyki w ogólniejszym zarysie. Wypracowania stylistyczne jak w kl. III.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Reprodukcyja jak w kl. III.; uczenie się na pamięć. Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rzędu. Miesięcznie dwa zadania naprzemian szkolne i domowe. Tematy: retrowersye, reprodukcyje, opowiadania, opisy, listy.

Historya i geografia, tyg. godz. 4. I półr. Nowsze dzieje z uwzględnieniem związku ich z dziejami Austrii. Powtórzenie geografii Europy. II półr. Szczegółowa geografia Monarchii austro-węgierskiej.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Równania pierwszego stopnia, rachunek spółki, mieszaniny, reguła trzech składana, stereometrya, potęga i pierwiastek trzeciego stopnia. Zadania jak w kl. I.

Fizyka, tyg. godzin 3. Mechanika, akustyka, magnetyzm, elektryczność, optyka i krótki rys kosmografii.

KLASA V.

Religia, tyg. godzin 2. Apologetyka i dogmatyka ogólna.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Liwiusz I, XXI. Z pism Owidyusza wybór. Prozodya i metryka. Powtórzenie gramatyki o przypadkach. Co miesiąc zadanie szkolne.

Język grecki, tyg. godzin 5. Nauka o przypadkach. Lektura Xenofonta Chrest. wybór i Homera Iliady ks. I i VI. 4 zadania szkolne na półrocz.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie wzorów. Poznanie na podstawie wypisów zwykleszych tropów i figur, jakoteż najważniejszych gatunków prozy i poezyi. Wiadomości historyczno-literackie o czytanych pisarzach jak w kl. III. Deklamacya jak w kl. I. Wypracowania stylistyczne: 7 na półrocz naprzemian domowe i szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Samodzielna reprodukcyja na podstawie obszernej lektury, przeważnie prozaicznej. Uczenie się na pamięć. Obowiązkowa lektura domowa. Uzupełnienie wiadomości gramatycznych (ze składni rzędu, zdania i szyku). W półroczu zadań 7 (3 szkolne, 4 domowe). Tematy: streszczanie ustępów czytanych, opowiadania, opisy, przekłady.

Historya, tyg. godz. 3. Dzieje starożytne w połączeniu z geografią.

Matematyka, tyg. godzin 4. Algebra: wstęp, 4 działania, ułamki, stosunki, proporcye i równania oznaczone pierwszego stopnia. Geometrya: planimetrya. Co półrocz trzy wypracowania szkolne, częste ćwiczenia domowe.

Historya naturalna, tyg. godzin 2. W I półroczu mineralogia. W II. półroczu botanika.

KLASA VI.

Religia, tyg. godzin 2. Dogmatyka szczegółowa.

Język łaciński, tyg. godzin 6. Sallusti De bello Jugurth. Cicero in Catilinam I. Vergilius z Eneidy ks. I 1—158, II cała. Powta-

rzanie gramatyki o czasach i trybach. Zadania jak w klasie V.

Język grecki, tyg. godzin 5. Nauka o czasach i trybach. Homer Iliada ks. VI, XVI, XVIII, XIX, XXII, XXIV. Z Herodota ks. VII—IX. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej od połowy wieku XVI do końca wieku XVIII według wypisów. Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Historya literatury (na podstawie lub przy sposobności czytanych wyjątków) od początku do końca wieku XVIII. Deklamacya jak w kl. V. Wypracowania stylistyczne: 7 na półroczu, przeważnie domowe.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Stylistyka i poetyka wyjaśniona na tle lektury. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W półroczu 7 zadań jak w kl. V.

Historya, tygodn. godzin 4. Dokończenie historyi rzymskiej (od Augusta). Dzieje wieków średnich.

Matematyka, tygodn. godzin 3. Algebra: potęgi, pierwiastki, logarytmy; równania II stopnia o jednej niewiadomej oznaczone. Geometrya: stereometrya i goniometrya. Zadania jak w kl. V.

Historya naturalna, tyg. godzin 2. Zoologia.

KLASA VII.

Religia, tyg. godzin 2. Etyka.

Język łaciński, tygodn. godzin 5. Powtarzanie gramatyki. Vergili Aeneid. IV, VI—XII. (wybór). Cicero, De imperio Cn. Pompei, Wybór Tusculan. disp. Verr. IV. Zadania jak w kl. V.

Język grecki, tygodn. godzin 4. Demostenes Olynth. III, Filip. II i O pokoju; Homer, Odyss. I 1—95., V, VI, VII, XI. Uzupełnienie gramatyki. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie celniejszych dzieł literatury narodowej w dłuższych wyjątkach według wypisów lub w całości; w I półroczu do Mickiewicza (włącznie), w II półroczu do Słowackiego (włącznie). Uzupełnianie nauki szkolnej czytaniem domowem. Historya literatury (jak

w kl. VI) ciąg dalszy do Słowackiego (włącznie). Deklamacja jak w kl. V. Ćwiczenia ustne. Wypracowania stylistyczne: 5 na półrocze, przeważnie domowe.

Język niemiecki, tygodn. godzin 4. Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego aż do Klopstocka. Dokładniejsza na lekturze oparta znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1794 ze szczególnem uwzględnieniem Herdera i Lessinga. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. W półroczu 5 zadań (3 szkolne, 2 domowe). Tematy: charakterystyki, rozprawki, sprawozdania z lektury szkolnej lub domowej.

Historya, tyg. godzin 3. Dzieje nowożytne.

Matematyka, tyg. godz. 3. Algebra: Równania II stopnia i wyższych, równania przestępne i nieoznaczone stopnia I, postępy, rachunek procentu złożonego i rachunek rent, kombinacje, wzór Newtona. Geometrya: Trygonometrya i geometrya analityczna w płaszczyźnie. Zadanie jak w kl. V.

Fizyka, tyg. godzin 3. Własności ciał. Mechanika, ciepło, zasady meteorologii i chemia.

Propedeutyka filozofii, tyg. godzin 2. Logika.

KLASA VIII.

Religia, tyg. godzin 2. Historya kościelna.

Język łaciński, tyg. godzin 5. Horacego wybór; Tacyta Annales wybór. Pogląd na literaturę rzymską. Zadania jak w kl. V.

Język grecki, tyg. godzin 5. Sofokles, Antygona, Plato, Apologia, Kriton. Homer Odys. Pogląd na literaturę grecką. Zadania jak w kl. V.

Język polski, tyg. godzin 3. Czytanie dalszego ciągu celniejszych dzieł literatury narodowej wieku XIX w dłuższych wyjątkach według wypisów, niektórych w całości. Historya literatury w. XIX, ciąg dalszy od Krasińskiego do końca. Deklamacja jak w kl. V. Ćwiczenia ustne. Wypracowania stylistyczne: w I półr. 5, przeważnie domowe, w II półr. 3, przeważnie szkolne.

Język niemiecki, tyg. godzin 4. Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Goethego. Pisarze austriacy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po

śmierci Goethego. Memorowanie. Obowiązkowa lektura domowa. Zadania jak w kl. VII; w II półr. 4 zadania.

Historya i geografia, tyg. godzin 3. Dzieje Monarchii austro-węgierskiej w zestawieniu z innymi państwami. W II półr. statystyka Monarchii austro-węgierskiej i powtórzenie historii starożytnej.

Matematyka, tyg. godzin 2. Powtórzenie całego przedmiotu, głównie na przykładach. Zadania jak w kl. V.

Fizyka, tyg. godzin 3. Magnetyzm, elektryczność, ruch drgający i falowy, akustyka, optyka i zasady kosmografii.

Propedeutyka filozofii, tyg. godzin 2. Psychologia.

III.

Wykaz książek szkolnych

zatwierdzonych przez Wys. c. k. Radę Szkolną krajową dla gimnazjum św. Jacka w Krakowie na rok szkolny 1904/1905.

Dla klasy I.: Wielki katechizm religii rzym.-katol. (dla szkół średnich dyecezyi krakowskiej). Kraków, 1900. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wydanie 2—5. Lwów, 1903. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla I klasy. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1900. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wyd. 9. Lwów, 1903. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla I klasy. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1897. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla I klasy. Wyd. 5. Lwów, 1903. — Romer, Geografia, Lwów, 1904. — Ig. Kranz, Arytmetyka i algebra, Cz. I. na kl. I i II. — Moćnik-Maryniak, Geometrya pogładowa. Część I. Wyd. 6—8. Lwów, 1904. — Nussbaum-Wiśniowski, Podręcznik zoologii dla niższych klas szkół średnich. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wyd. 3 i 4. Kraków, 1899.

Dla klasy II.: Ks. Dąbrowski, Historya biblijna zakonu starego. Wyd. 1—4. Stanisławów, 1900. — Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego. Wyd. 1—5. Lwów, 1903. — Steiner i Scheindler, Ćwiczenia łacińskie dla II klasy. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna. Wydanie 9. Lwów, 1903. — Próchnicki i Wójcik, Wypisy polskie dla II klasy. Wyd. 2. Lwów, 1898. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie

dla kl. II. Wyd. 4. Lwów, 1904. — Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna. Wyd. 6—9. Lwów, 1902. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część I. wyd. 1 i 2. Lwów, 1901. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część I. Wyd. 2—4. Sanok, 1900. — Moćnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część I. Wyd. 6—8. Lwów, 1904. — Nowicki-Limbach, Zoologia. Wyd. 6—10. Lwów, 1903. — Rostafiński, Botanika szkolna na klasy niższe. Wyd. 3 i 4. Kraków, 1899.

Dla klasy III.: Ks. Dąbrowski, Historia biblijna zakonu nowego. Wyd. 1—3. Stanisławów, 1902. — Samolewicz-Soltysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla kl. III. Wyd. 2—4. Lwów, 1903. — Patočka-Zawiliński, Cornelius Nepos. Wydanie 5. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Lwów, 1899. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wyd. 9. Lwów, 1903. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla III klasy. Wyd. 2. Lwów, 1904. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla klasy III. Wydanie 1—3. Lwów, 1902. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1904. — Baranowski i Dziedzicki, Geografia powszechna. Wyd. 6—9. Lwów, 1902. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część II. Lwów, 1894. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wyd. 1—3. Lwów, 1905. — Ign. Kranz, Arytmetyka i algebra. Część II. — Moćnik-Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3—6. Lwów, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla niższych klas szkół średnich. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1902. — Wiśniowski, Wiadomości z mineralogii dla niższych klas. Lwów, 1903.

Dla klasy IV.: Ks. Jogan, Liturgika katolicka. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1899. — Samolewicz-Soltysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1897. — Caesar, Commentarii de bello Gallico, wyd. Terlikowski. Lwów, 1896. — Ovidius wyd. Ziwsa-Skupniewicz. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Taborski-Winkowski, Ćwiczenia greckie. Lwów,

1899. — Małecki, Gramatyka języka polskiego. Wydanie 9. Lwów, 1903. — Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. IV. Lwów, 1900. — Kokorudz-Konarski, Gramatyka ruska dla Polaków. Lwów 1900. — Барвіньский, Читашка руска для шкiл видiлових. Львiв 1902. — L. German i K. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Wyd. 1—3. Lwów, 1904. — Petelenz, Deutsche Grammatik. Wyd. 2 i 3. Lwów 1904. — Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych. Część III. Wyd. 2. Lwów, 1899. — Benoni-Majerski, Geografia austr.-węg. monarchii. Wyd. 2—4. Lwów, 1903. — Rawer, Dzieje ojczyste. Wyd. 1—3. Lwów, 1905. — Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część II. Wyd. 1—3. Sanok, 1903. — Močnik - Maryniak, Geometrya poglądowa. Część II. Wyd. 3—6. Lwów, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla klas niższych. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1902.

Dla klasy V.: Ks. Jeź, Nauka wiary. Cz. I. Kraków 1899. — Livius, wyd. Zingerle-Majchrowicz. — Ovidius, wyd. Ziwsa-Skupniewicz. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 2 i 3. Lwów, 1903. — Homera Iliada. Cz. I. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Ćwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Próchnicki, Wzory poezyi i prozy. Wydanie 1 i 2. Lwów, 1900. — a) W I. półroczu podręczniki, jak w kl. IV; b) w II. półroczu: Барвіньский, Виiмки з нар. літер. XIX в. для семiн. учит. Часть I. Часть II. 1902. — Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die fünfte Klasse. Wyd. 2. Lemberg, 1902. — Zakrzewski, Historia powszechna. Cz. I. Wyd. 2—4. Kraków, 1902. — Kostecki, Algebra dla klas wyższych. Lwów 1902. — Močnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Łomnicki, Mineralogia i Geologia. Wyd. 4 i 5. Lwów, 1900. — Rostafiński, Botanika szkolna dla klas wyższych. Wyd. 2. Kraków, 1901.

Dla klasy VI.: Ks. Jougan, Dogmatyka szczegółowa. Lwów, 1901. — Sallustius, Linker-Sołtysik. — Vergilius, Eichler-Rzepiński. — Cicero, Kornitzer - Sołtysik. — Samolewicz - Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta. Wyd. 1—3.

Lwów, 1902. — Homera Iliada. Część I i II. Wyd. Scheindler-Sołtysik. — Herodot, wyd. Scheindler-Terlikowski. — Œwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika. Cz. I. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Барвіньський, Вибір з народної літ. XIX в. для сем. учит. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die sechste Classe. Lemberg, 1892. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część I. Wyd. 1—4. Kraków, 1902. — Zakrzewski, Historya powszechna. Część II. Wyd. 1—3. Kraków, 1902. — Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. III. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1903. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1901. — Kostecki, Algebra dla wyższych klas. Lwów, 1902. — Moćnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Kranz, Tablice pięciocyfrowe logarytmów. Kraków, 1902. — Petelenz, Zoologia dla klas wyższych szkół średnich. Wyd. 2. Lwów, 1901.

Dla klasy VII.: Ks. Szczeklik, Etyka katolicka. Wyd. 3. Tarnów, 1903. — Cicero: Wyd. Kornitzer-Sołtysik i Nohl — Bednarski — Vergilius, Eichler-Rzepiński. — Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego. Cz. II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Homera Odyssea, Christ-Jezienicki. — Demostenes, Wotke Schmidt. — Œwikliński, Gramatyka języka greckiego. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i J. Wójcika. Cz. I. Wyd. 1—3. Lwów, 1903. — Wypisy polskie Stan. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VII. Classe. Lemberg, 1893. — Zakrzewski, Historya powszechna. Cz. III. Wyd. 1 i 2. Kraków, 1903. — Lewicki, Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych. Wydanie 2 i 3. Kraków, 1901. — Dziwiński, Zasady algebry. Wydanie 2. Lwów, 1898. — Moćnik-Maryniak, Geometrya dla wyższych klas. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Logarytmy Kranza. Kraków, 1900 — Kranz, Zadania z arytm. i geometryi dla klas wyż. Kraków, 1902. — Kawecki i Tomaszewski, Fizyka dla wyższych klas szkół średnich. Wyd. 1—3. Kraków, 1904. —

Tomaszewski, *Chemia*. Wyd. 2 i 3. Kraków, 1901. — Nuckowski, *Początki logiki ogólnej*. 1903.

Dla klasy VIII.: Ks. Jougan, *Historia kościoła katolickiego*. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1900. — Horatius, Sas; Tacitus, Müller. — Samolewicz-Soltysik, *Gramatyka języka łacińskiego*. Część II. Wyd. 5—7. Lwów, 1901. — Plato: Christ-Lewicki; Sofokles: Schubert; Homera *Odyssea*, Christ-Jezienicki. — Œwikliński, *Gramatyka języka greckiego*. Wyd. 3. Lwów, 1902. — Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Fr. Próchnickiego. Cz. II. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1896. — Petelenz und Werner, *Deutsches Lesebuch für die achte Classe*. Lemberg, 1894. — Głabiński-Finkel, *Historia i statystyka austro-węg. monarchii*. Lwów, 1904. — Lewicki, *Zarys dziejów Polski i krajów ruskich z nią połączonych*. Wyd. 1—3. Kraków, 1901. — Dziwiński, *Zasady algebry*. Wyd. 1 i 2. Lwów, 1898. — Močnik-Maryniak, *Geometria dla wyższych klas*. Wyd. 3—5. Lwów, 1902. — Logarytmy Kranza. Kraków, 1900. — Kranz, *Zadania i zagadnienia z arytmetyki i geometrii dla klas wyższych*. Kraków 1902. — Kaweckie i Tomaszewski, *Fizyka dla wyższych klas szkół średnich*. Wyd. 1—3. Kraków, 1904. — Lindner-Kulczyński, *Wykład psychologii*. Kraków, 1895.

Lektura łacińska.

W kl. V.: Liv. I, XXI.; z pism Owidyusza wybór.

W kl. VI.: Sallustius Catilina; Cic. in Cat. I.; Verg. Aen. I. 1—158 i II. cała.

W kl. VII.: Verg. Aen. IV. VI i VII—XII. (wybór). Cic. De imp. Cn. Pompei, Tusculan. disp. (wybór).

W kl. VIII.: Horat. (wybór); Tac. Annales (wybór).

Lektura grecka.

W kl. V., Xenof. Chrest. wybór; Homer Il. I. VI.

W kl. VI.: Hom. Il. VI., XVI., XXII w całości, XVII—XXI z opuszczeniami. Z Herodota ks. VII i VIII z opuszczeniami.

W kl. VII.: Demost. Olyn. I., Philip. I, III; Hom. Odys. I, VI, VII, XVI, XIX.

W kl. VIII.: Sophocles, Philoctetes; Plato, Apologia, Kriton; Homer Odys.

Lektura polska.

- W kl. V.: Brodzińskiego «Wiesław», Mickiewicza «Grażyna», «Pan Tadeusz», Fredry «Zemsta», Szekspira «Makbet», Szajnochy «Mściciel», Ujejskiego «Maraton», Słowackiego, «Ojciec Zadżumionych», Sienkiewicza: Wybór nowel.
- W kl. VI.: Górnickiego «Dworzanin», Kochanowskiego «Odprawa posłów greckich», «Treny», Paska «Pamiętniki», Sienkiewicza «Trylogia», Krasickiego «Bajki» i «Przypadki Doświadczyńskiego».
- W kl. VII.: Niemcewicz «Powrót posła», Mickiewicza «Dzieła» Malczewskiego «Marya», Goszczyńskiego «Król zamczyska», Byrona «Giaur», Fredry «Geldhab», «Dożywocie», «Śluby panińskie», «Zręczność i przekora», Słowackiego «Dzieła», Kalderona «Książę niezłomny», Szekspira «Juliusz Cezar».
- W kl. VIII.: Krasińskiego «Irydyon», «Nieboska komedia», «Przedświt», «Psalmy», Korzeniowskiego «Spekulant», «Kollokacya», «Żydzi», Rzewuskiego «Listopad», Kraszewskiego «Stara Baśń», Asnyka «Bracia Lerche», Wyspiańskiego «Warszawianka».

Lektura niemiecka.

Dzieła w wydaniu Graesera.

- W kl. VI.: Nibelungenlied. Goethe, Hermann und Dorothea. Lessing, Minna von Barnhelm.
- W kl. VII.: Wieland, Oberon. Goethe, Götz von Berlichingen. Schiller, Wilhelm Tell i Jungfrau von Orleans.
- W kl. VIII.: Grillparzer, Ahnfrau. Lessing, Emilia Galotti. Goethe, Iphigenie auf Tauris. Schiller, Maria Stuart.
-

IV.

Tematy zadań piśmiennych.

a) W języku polskim.

W klasie Va.

1. Zajęcie rolnika w jesieni.
2. Krótka treść «Grażyny».
3. Życie rodzinne na dworze króla Feaków (na podstawie Odyssei).
4. Nad Acherontem. Obraz na podstawie »Komedyi Boskiej« Dantego.
5. Skarga Litawora.
6. Puszcza (według IV. ks. «Pana Tadeusza»).
7. Bitwa pod Kunaxą (według Xenofonta).
8. Literatura i sztuka za czasów Peryklesa.
9. Powieść Wojskiego o pojedynku Domejki z Dowejką.
10. Zdobycie miasta Gabii (według Liwiusza).
11. Rehabilitacya Jaeka Soplicy.
12. Podanie o Aryonie (według Ovidego).
13. Tok myśli w pieśni Asnyka p. t. «Echo kołyski».
14. Opis uroczystości poświęcenia sztandaru szkolnego.

B. Łepki.

W klasie Vb.

1. Przechadzka na pole podczas żniw.
2. Odysseusz w jaskini Polifema.

3. Opis przedpiekla w «Komedyi Boskiej» Dantego.
4. Krótka treść «Ojca Zadżumionych» Słowackiego.
5. Wychowanie młodzieży w Sparcie.
6. Przyjazd Tadeusza do dworu Sędziego.
7. Pochód Cyrusa Młodszego przeciw królowi (według Xenofonta).
8. Igrzyska olimpijskie.
9. Hrabia zdobywa Soplicowo.
10. Przeprawa Hannibala przez Alpy.
11. Mowa Miltiyadesa (na podstawie «Maratonu» Ujejskiego).
12. Koniec sporu o Kusego i Sokoła (z XI. ks. «Pana Tadeusza»).
13. Treść ody Sarbiewskiego p. t. «Amfion» i jej patryotyczne znaczenie.
14. Opis burzy w X. ks. «Pana Tadeusza» a pieśń p. t. «Burza» Romanowskiego. *B. Łepki.*

W klasie VI.

1. Wrażenia w Katedrze wawelskiej (w formie listu).
2. Piękność przyrody litewskiej (na podstawie «Pana Tadeusza»).
3. Cnota i szczęście w pojęciu Mikołaja Reya.
4. Parys a Hektor.
5. W czem znalazł Kochanowski ukojenie bólu swego po stracie Urszuli?
6. Przyjemności życia wiejskiego (podług wzoru 12 pieśni «Sobótki» J. Kochanowskiego).
7. Krytyka obyczajów życia prywatnego w «Kazaniach Sejmowych» Skargi.
8. Maryusz a Sulla. Porównanie na podstawie lektury Sallustyusza.
9. Dowody przyjaźni w stosunkach między Skrzetuskim, Wołodyjowskim, Zagłobą i Podbięta.
10. Wojny ze Szwedami i Turkami w literaturze XVII. wieku.
11. Wychowanie Mikołaja Doświadczyńskiego.
12. Jacek Soplica a Kmicic. *M. Mazanowski.*

W klasie VII.

1. Zalety bajek Ignacego Krasickiego.
2. Tendencja polityczna «Powrotu posła» Niemcewicza.

3. Zasługi Władysława Łokietka.
4. Główne znamiona ballad Mickiewicza z okresu wileńskiego.
5. Śmierć Konrada Wallenroda.
6. Charakterystyka filaretów z «Dziadów» cz. III.
7. Dlaczego «Pana Tadeusza» można nazwać naszą epopeją narodową?
8. Żywioł satyryczny w komediach Al. Fredry.
9. Jak sam siebie charakteryzuje Słowacki w «Godzinie myśli» i «Kordyanie».
10. Miłość Lilli Wenedy ku ojcu. *M. Mazanowski.*

W klasie VIIIa.

1. Stosunek «Lilii» Mickiewicza i «Malin» Chodźki do «Ballady» Słowackiego.
2. Charakterystyka obozu rewolucyjnego z «Nieboskiej Komedyi».
3. Charakterystyka dydaktycznych ód Horacego.
4. Wpływ Massynissy na Irydyona.
5. Etyczne ideały Z. Krasińskiego w wierszu p. t. «Resurrecturis».
6. Charakterystyka szlachty czaplinieckiej z «Kollokacyi» Korzeniowskiego.
7. Tendencja powieści H. Rzewuskiego p. t. »Listopad«.
8. Jak należy rozwijać w sobie siłę woli?
M. Mazanowski.

W klasie VIIIb.

1. Lilla Weneda w stosunku do ojca swego Derwida.
2. Dlaczego autor «Nieboskiej Komedyi» skazuje hr. Henryka na wieczne potępienie?
3. Pogląd na warunki szczęścia ludzkiego w odach Horacego.
4. Stosunek Irydyona do Aleksandra Sewera i jego stronnictwa.
5. Etyczne ideały Z. Krasińskiego w «Psalmach Przyszłości».
6. Huculi w «Karpackich góralach» Korzeniowskiego.
7. Energia we wszechświecie i jej przemiany (na podstawie nauki fizyki).
8. O znaczeniu koleżeńskiej przyjaźni w życiu szkolnem.
M. Mazanowski.

b) W języku niemieckim.

W klasie Va.

1. Erinnerung an die Ferien.
2. Inhalt des Gedichtes «Der Zauberlehrling».
3. Inhalt des Lesestückes «Graf Adlerstamm auf der Hahnenjagd».
4. Das Königtum in Aegypten.
5. Inhalt des Gedichtes «Aus dem Walde».
6. Der Winter und seine Freuden.
7. Die Erlebnisse des Nikolaus Suchowolski (nach Sienkiewicz).
8. Inhalt des Lesestückes «Thetis und Achilles».
9. Inhalt des Lesestückes «Die Lüge».
10. Cyrus auf dem Gastmahle bei Astyages.
11. Inhalt des Gedichtes «Die Bürgschaft».
12. Inhalt des Lesestückes «Der Säemann».
13. Der Monat Mai.
14. Inhalt des Lesestückes «Des Vogels Rat».

E. Szajdzicki.

W klasie Vb.

1. Inhalt des Lesestückes «Androklus und sein Löwe».
2. Inhalt des Gedichtes «Die Glücklichen».
3. Inhalt des Lesestückes «Das Birkenreis».
4. Aegyptens wichtigste Bauwerke.
5. Inhalt des Lesestückes «Rache des Redlichen».
6. Mein Lebensgang.
7. Die Unterwelt nach griechischer Vorstellung.
8. Inhalt des Lesestückes «Hektors Tod».
9. Erziehung der Jugend in Sparta.
10. Inhalt des Lesestückes «Eine Hasenjagd zu Wasser».
11. Inhalt des Lesestückes «Kimon».
12. Inhalt des Lesestückes «Der doppelte Schwur der Besse-
rung».
13. Mein Geburtsort.
14. Inhalt des Gedichtes «Vaters-Heimkehr».

E. Szajdzicki.

W klasie VI.

1. Menelaus Begegnung mit Proteus.
2. Landung der Hegelinge an der Küste der Normandie.
3. Inhalt des V. Gesanges des Gedichtes «Mutter und Kind» v. Hebbel.
4. Siegfrieds Tod.
5. Reineke auf der Anklagebank.
6. Rudolf von Habsburg.
7. Der Widerstreit der Pflichten Rüdigers und seine Lösung (nach dem Nibelungenliede).
8. Die Örtlichkeiten in Goethes Hermann und Dorothea.
9. Pegasus im Joche von Schiller.
10. Der historische Hintergrund in Goethes Hermann und Dorothea.
11. Der Taucher v. Schiller.
12. Major v. Tellheim nach Lessings Minna v. Barnhelm.
13. Die Geschichte von dem Ringe in Minna v. Barnhelm.
14. Das Feuer als Freund und Feind des Menschen.

J. Kannenberg.

W klasie VII.

1. Entstehung und Bedeutung des Humanismus.
2. Lösung des Knotens in Goethes «Iphigenie auf Tauris».
3. Soldatentypen in Schillers «Wallenstein Lager».
4. Hüons Abenteuer (nach Wielands Oberon).
5. Die Rede Questenbergs, ein Meisterstück diplomatischer Beredsamkeit (nach Schillers «Piccolomini»).
6. Max und Octavio Piccolomini nach Schiller.
7. Bedrückung und Erhebung der Schweizer nach Schillers Wilhelm Tell.
8. Philotas. Eine Charakteristik nach Lessings gleichnamigem Trauerspiel.
9. Wallensteins Verrat nach Schiller.
10. Die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand.

J. Kannenberg.

W klasie VIIIa

1. Entwicklung der Kultur nach Schillers «Das eleusische Fest».
2. Das Walten des Schicksals in Schillers «Braut von Messina».
3. Warum muss Maria Stuart sterben?
4. «Denn die Elemente hassen das Gebild der Menschenhand».
5. Das griechische Theater. [(Schiller).
6. Kaiser Rudolf nach Grillparzers «König Ottokars Glück und Ende».
7. Faust's Vertrag mit Mephistopheles (nach Goethe).
8. Auf welchen Gebieten kann sich der Mensch als Held erweisen?
J. Kannenberg.

W klasie VIIIb.

1. Wodurch entstehen Veränderungen auf der Erdoberfläche?
2. Veranlassung und Früchte des Freundschaftsbundes zwischen Goethe und Schiller.
3. Die Begegnung der beiden Königinnen in Schillers «Maria Stuart».
4. Eine selbsterfundene Erzählung.
5. König Ottokars Glück. (Nach Grillparzers «König Ottokars Glück und Ende»).
6. König Ottokar im Kampfe mit Kaiser Rudolf (nach Grillparzer).
7. Faust's Vertrag mit Mephistopheles (nach Goethe).
8. Auf welchen Gebieten kann sich der Mensch als Held erweisen?
J. Kannenberg.

c) Tematy dla piśmiennego egzaminu dojrzałości.

1. Zadanie polsko-łacińskie:

Przełożyć na język łaciński z Próchnickiego Ćwiczeń łacińskich na kl. 7 i 8 ustęp na str. 70.

2. Zadanie łacińsko-polskie:

Przełożyć na język polski ustęp z Cicerona De oratore Ks. III. 15.

3. Zadanie greckie:

Przełożyć na język polski ustęp z Platona Symposion 220A—222A.

4. Zadanie polskie:

Dążenie do politycznych reform w literaturze XVI. wieku.

5. Zadanie niemieckie:

Die deutsche Dichtung im XIX. Jahrhundert.

6. Zadanie matematyczne:

$$a) \sqrt[3]{2^x} = 4 \sqrt[3]{4^{3y+2}}$$

$$\sqrt{9^x+1} = 3^{x-1} \sqrt[3]{27^{y+1}}$$

- b) Wypadkowa dwu sił działających na punkt pod kątem $112^{\circ}48'5''$ wynosi 648 dyn. Jak wielkie są siły składowe, jeżeli jedna z nich tworzy z wypadkową kąt $38^{\circ}52'35''$?
- c) W punktach przecięcia się koła $x^2 + y^2 = 16$ z elipsą $(\frac{x}{5})^2 + (\frac{y}{3})^2 = 1$ nakreślić styczną koła i elipsy i obliczyć kąt, jaki te styczne ze sobą tworzą.

V.

KRONIKA ZAKŁADU.

Rok szkolny 1903/4 rozpoczęto uroczystem nabożeństwem w dniu 3 września.

Egzamina wstępne do klasy I odbyły się z końcem roku szkolnego 1903.

J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $27/6$ 1903 l. 18508 zmniejszył zast. naucz. Janowi Jaroszowi liczbę godzin do połowy na przeciąg pierwszego półrocza r. sz. 1904.

J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $20/6$ 1903 l. 17656 przyznał prof. Bronisławowi Swibie VIII rangę służbową.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $27/7$ 1903 l. 23884 poleciła, by od $1/9$ 1903 we filii zakładu udzielano osobno nauki religii mojżeszowej w 3 godz., kaligrafii w 2 godz., śpiewu w 2 godz., rysunków w 2 godz. i gimnastyki w 2 godz. tygodniowo.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $28/7$ 1903 l. 22527 przeniosła w tym samym charakterze zast. naucz. Emanuela Bujaka do c. k. gimn. I w Tarnowie, a rozp. do l. 22528 zast. naucz. Bogusława Butrymowicza do c. k. gimn. w Bochni.

C. k. Rada szk. kraj. zamianowała reskr. z $28/7$ 1903 l. 20803 p. Adolfa Chybińskiego, a reskr. do l. 18667 p. Michała Weigla zastępcami nauczycieli w tut. zakł.

J. E. P. Minister W. i O. nadał rozp. z $23/6$ 1903 l. 16700 zast. naucz. w tut. zakł. Janowi Magierze posadę nauczycielską w c. k. gimn. w Nowym Sączu, a rozp. z $25/6$ 1903 l. 16302 pomocniczemu katechecie tut. zakł. X. Dr. Adamowi Podwinowi posadę katechety w c. k. II szkole realnej w Krakowie.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $\frac{2}{9}$ 1903 l. 30447 poruczyła naukę religii mojżeszowej we filii tut. zakł. p. Markusowi Marguliesowi.

Żałobne nabożeństwo za duszę ś. p. Cesarzowej Elżbiety urządzone dnia 9 września i 19 listopada.

Poprawczy egzamin dojrzałości odbył się w zakładzie dnia 17 września 1903 pod przewodnictwem WPana Dr. L. Germana c. k. kraj. inspektora.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $\frac{9}{9}$ 1903 l. 32602 przeniosła do tut. zakładu w tym samym charakterze zastępców nauczycieli Jerzego Smoleńskiego, Jana Fełę, Henryka Maurera i Karola Kramarczyka z c. k. IV gimn. w Krakowie, a rozp. z $\frac{10}{9}$ 1903 l. 31055 ks. Zygmunta Kuliga z c. k. II szkoły realnej w Krakowie.

C. k. Rada szk. kraj. dekr. z $\frac{10}{9}$ 1903 l. 31340 przyznała prof. Andrzejowi Jaglarzowi trzeci dodatek pięcioletni.

W dniu 4 października obchodził zakład imieniny Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem.

J. E. P. Minister W. i O. dekr. $\frac{13}{10}$ 1903 l. 17656 posunął prof. Euzebiusza Szajdzickiego do VII rangi służbowej.

C. k. Rada szk. kraj. reskr. z $\frac{22}{12}$ 1903 l. 47647 uwolniła zast. naucz. dr. W. Murczyńskiego na własną jego prośbę od obowiązków służbowych w tut. zakładzie.

Dnia 25 stycznia 1904 odbył się pod przewodnictwem dyrektora zakładu p. Tadeusza Skuby poprawczy egzamin dojrzałości.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $\frac{17}{1}$ 1904 l. 47602/1903 mianowała p. Tadeusza Niespodziańskiego, a rozp. z $\frac{19}{1}$ 1904 l. 2031 p. dr. Władysława Niezabitowskiego zastępcami nauczycieli w tutejszym zakładzie.

C. k. Rada szk. kraj. dekr. z $\frac{19}{1}$ 1904 l. 2033 przeniosła zast. naucz. Jakóba Friedmana w tym samym charakterze z gimnazyum w Samborze do tut. zakładu, a dekr. z $\frac{18}{1}$ 1904 l. 2221 zast. naucz. Adolfa Chybińskiego z tut. zakładu do gimnazyum w Jaśle.

J. E. P. Minister W. i O. rozp. z $\frac{17}{1}$ 1904 l. 43711 udzielił zast. naucz. Teodorowi Stachowi zmniejszenia liczby godzin do połowy na czas II półrocza b. r. szk.

Wydział kraj. uchw. z $18/2$ 1904 l. 16462 nadał Półtorakowi ucz. klasy IVa stypendyum o 200 K. rocznie z fundacyi Skibińskiego.

J. E. P. Minister W. i O. resk. z $24/2$ 1904 l. 5131 udzielił prof. Władysławowi Kulczyńskiemu, a reskr. z $22/2$ 1904 l. 4705 zast. naucz. Jerzemu Smoleńskiemu z powodu słabości urlopu na przeciąg drugiego półroczą b. r. szk.

C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $6/4$ 1904 l. 12833 i z $12/5$ 1904 l. 17299 udzieliła zast. naucz. Bohdanowi Łepkiemu urlopu od $15/4$ do $31/5$ b. r.

Pisemne egzamina dojrzałości odbyły się w zakładzie tujejszym w dniach od 9 do 14 maja, ustne zaś pod przewodnictwem W. Pana radcy dr. Leona Kulczyńskiego, dyrektora gimn. św. Anny od 13 do 23 czerwca b. r. Wynik egzaminu podaje się pod koniec sprawozdania.

W ciągu roku szk. przystępowała młodzież katolicka trzy razy do św. Sakramentów Spowiedzi i Komunii, w czasie wielkanocnym odbyła trzydniowe rekolekcyje, których udzielali w zakładzie głównym OO. Jezuici X. Rektor Boc i X. prof. Stafiej, w klasach równorzędnych na filii katecheta X. Kulig.

Żalobne nabożeństwo za duszę ś. p. cesarza Ferdynanda urządzono dnia 28 czerwca b. r.

Rok szkolny zakończono dnia 30 czerwca uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw.

Dnia 26 sierpnia 1903 zmarł po długiej a ciężkiej chorobie u rodziców swych na wsi zast. naucz. Stanisław Hajec. Urodzony dnia 30 stycznia 1878 r. w Książnicach w Galicyi, udał się po ukończeniu studyów gimnazyalnych na wydział teologiczny wszechnicy krakowskiej. Z powodu złego stanu zdrowia przeszedł po ukończeniu teologii na wydział filozoficzny z zamiarem poświęcenia się stanowi nauczycielskiemu. W r. 1901 mianowany zast. naucz. w gimn. I w Tarnowie, został po roku służby przeniesiony do tut. zakładu. Po przejściu ciężkiej słabości w zimie r. 1902/3 już do zdrowia nie przyszedł; od kwietnia bawił na urlopie, z którego do pracy wrócić już nie miał. W czasie

krótkiej swej służby dał poznać kolegom i uczniom swój piękny, czysty charakter, swą miłość ku młodzieży, to też żal szczery pozostawił po sobie, który wyraził zakład pisemnie rodzicom zmarłego i odprawieniem żałobnego nabożeństwa przy współudziale nauczycieli i uczniów dnia 19/9, 1903 r. — Cześć Jego pamięci!

W czasie wakacyj zmarł także po ciężkiej i długotrwałej słabości abiturient Schrenzel Naftali Majer, a 16 października 1903 uczeń kl. IVb Lorie Emil.

3 stycznia 1904 r. stracił zakład znów jednego ze swych wychowanków, ucznia kl. IIa Adama Migdała, 26 lutego 1904 ucznia kl. IIIa Eustachego Lachnitta; dnia 8 czerwca zmarł znów po długiej a ciężkiej chorobie uczeń kl. IVb Stanisław Ochmański. W oddaniu ostatniej czci zmarłym uczniom wzięli udział koledzy ich i nauczyciele, za spokój duszy trzech ostatnich odprawiono żałobne nabożeństwa.

Dnia 19 maja 1904 r. wziął cały zakład wraz z muzyką udział w pogrzebie byłego długoletniego swego katechety i proboszcza kościoła św. Anny w Krakowie X. Prałata Dr. Bukowskiego, wielkiego dobroczyńcy miasta i ubogiej młodzieży, wspominanego z żalem przez dawnych swych kolegów i byłych uczniów. — Cześć Jego pamięci!

VI.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych z roku szkolnego 1904.

1. C. k. Minister. W. i O. reskr. z $24/6$ 1903 l. 13584 znosi piśmienne podania profesorów o 5-cioletnie dodatki.
2. C. k. Rada szk. kraj. okóln. z $5/8$ 1903 l. 25904 poleca przedkładać wnioski co do renumeracyi za nadliczbowe godziny za cały rok szkolny przed $30/6$ każdego roku.
3. Prezyd. c. k. Rady szk. kraj. okóln. z $18/8$ 1903 l. 436 wydaje zarządzenia w sprawie uroczystego zamknięcia roku szkolnego.
4. C. k. Minister. W. i O. rozp. z $30/5$ 1903 l. 17541 ustanawia dla abiturjentów, którzy nie złożyli poprawczego egzaminu dojrzałości w terminie jesiennym — nowy termin z końcem stycznia każdego roku.
5. C. k. Rada szk. kraj. rozp. $11/9$ 1903 l. 30815 normuje w myśl rozp. M. W. i O. ilość i czas pauz między godzinami szkolnymi, oraz uwalnia młodzież od nauki szkolnej w dzień 2 stycznia.
6. C. k. Minist. W. i O. rozp. z $25/9$ 1903 l. 32474 uwalnia od stempla rachunki i kwity firm zagranicznych za dostawy środków naukowych.
7. Prez. c. k. Rady szk. kraj. rozp. z $3/12$ 1903 l. 606 poleca celem poparcia Muzeum szkolnego we Lwowie, dostarczać mu wszystkich sprawozdań i publikacyi.
8. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $17/12$ 1903 r. l. 46673 poleca

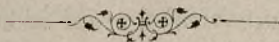
- wszystkie podania zast. naucz. o urlopy lubniżenia godzin przedkładać w kwietniu i listopadzie każdego roku.
9. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^{24}/_{12}$ 1903 r. l. 47016 wydała nowe przepisy w sprawie poprawczych egzaminów dojrzałości, mających odbywać się odtąd we wszystkich zakładach pod przewodnictwem dyrektorów.
  10. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^8/_1$ 1904 l. 479 poleca przy egz. wstępnych do kl. I. uwalniać uczniów od ustnego egz. z języka niem., jeżeli ze szkoły ludowej i z zadania mieć będą noty «dobry» — niedopuszczać zaś do egzaminu ustnego tych uczniów, którzy w świadectwie ze szkoły ludowej mieli z jakiegoś przedmiotu postęp niedostateczny i zadanie przy egzaminie także źle zrobili.
  11. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^9/_1$ 1904 l. 48806 ustanowiła nowe terminy konferencji, polecając w katalogach klasowych notować tylko okresowe oceny postępu uczniów.
  12. C. k. Rada szk. kraj. rozp. z $^3/_3$ 1904 l. 8047 poleca podania uczniów o niżenie ceny jazdy koleją przesyłać dyrekcji kolejowej na 14 dni przed rozpoczęciem feryi.
  13. J. E. P. Minister W. i O. reskr. z $^{24}/_2$ 1904 l. 6404 wydał nowe rozporządzenie w sprawie ćwiczeń fizycznych młodzieży.

C. k. Rada szkolna krajowa zaliczyła w poczet książek szkolnych:

1. Okóln. z $^7/_6$ 1903 l. 15974 «K. Brzostowicz, Początki arytmetyki. Cz. II. Wyd. 3. Sanok 1903».
2. Okóln. z $^7/_6$ 1903 l. 13087 «W. Zakrzewski, Historia powszechna. Tom III. Wyd. 2. Kraków 1903».
3. Okóln. z $^{17}/_9$ 1903 l. 21552 «Atlas Putzgera, opracowali J. Lewicki i Wł. Bojarski. Wiedeń 1903».
4. Okóln. z $^{13}/_9$ l. 33204 «Dr. K. Petelenz, Deutsche Grammatik für Galizische Mittelschulen. 2 Auflage. Lemberg 1903».
5. Okóln. z $^{11}/_{11}$ 1903 l. 36181 «Dr. German & Dr. Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. Lwów 1904».
6. Okóln. z $^{15}/_{12}$ 1903 l. 44666 «Tomaszewski-Kawecki», Fizyka dla klas wyższych. Wyd. 3. Kraków 1904».

7. Okóln. z $\frac{5}{1}$ 1904 l. 48474 «Solecki, Fizyka dla klas niższych. Wyd. 4. Lwów 1904.
8. Okóln. z $\frac{17}{3}$ 1904 l. 6762 «Dr. Samolewicz, Gramatyka jęz. łacińskiego dla kl. I. i II. Wyd. 5. Lwów 1903.
9. Okóln. z $\frac{17}{3}$ 1904 l. 6764 «Finkel-Głąbiński, Historya i statystyka monarchii austro węgierskiej Wyd. 2. Lwów 1904».
10. Okóln. z $\frac{17}{3}$ 1904 l. 6765 «Steiner - Scheindler - Dr. Samolewicz, Ćwiczenia łacińskie dla kl. II. Wyd. 2. Lwów 1903».
11. Okóln. z $\frac{17}{3}$ 1904 l. 6763 «C. J. Caesaris Com. de bello Gallico, wyd. Terlikowski. Wyd II. Lwów 1903».
12. Okóln. z $\frac{12}{5}$ 1904 l. 16544 «Czubek-Zawiliński, Wypisy polskie dla kl. III. szkół gimnazyalnych i realnych. Wyd. 2. Kraków 1904».
13. Okóln. z $\frac{14}{5}$ 1904 l. 16684 «Fischer - Kopia, Preparacya do Liwiusza. Cz. I. Ks. I. Wyd. 2. Lwów 1904».
14. Okóln. z $\frac{14}{5}$ 1904 l. 16688 «Fischer - Kopia. Preparacya do Iliady Homera (I. III. IV. VI.). Wyd. 2. Lwów 1904».
15. Okóln. z $\frac{19}{5}$ 1904 l. 15212 «Arcydzieła polskich i obcych pisarzy, wyd. F. Westa, Brody (Mickiewicz - Kopia; Krasiński - Kurpiel; Brodziński - Chmielowski)».
16. Okóln. z $\frac{7}{6}$ 1904 l. 20006 «X. Jan Nuckowski T. J. Początki logiki ogólnej. Kraków 1903».

VII.

Fizyczny rozwój młodzieży, zabawy, muzyka i obchody.

Nie mniej gorliwie, jak i w latach ubiegłych, zajmowało się grono nauczycielskie i w tym roku sprawą fizycznego rozwoju młodzieży. Działalność grona rozciągała się w 4 kierunkach, obejmujących: 1) gimnastykę, 2) zabawy podczas pauz na podwórzu, 3) zabawy popołudniowe na boisku i 4) wycieczki.

1) Jak lat ubiegłych, tak i tego roku korzystali uczniowie z lekcji gimnastyki w «Sokole» w 3 oddziałach przez 6 godz. tygodniowo.

2) W czasie pauz urządzano różne zabawy, np. grę w piłkę nożną i ręczną, musztry, ćwiczenia zbiorowe i t. d.

3) Dzięki przychylności władz wojskowych otrzymało gimnazjum na stały, całoroczny użytek plac wielki pod Kopcem Kościuszki, na stokach góry św. Bronisławy leżący, miejsce obszerne, w ślicznym i zdrowym położeniu, gdzie trzy razy tygodniowo, we wtorki, czwartki i soboty młodzież szkolna pod dozorem nauczycieli zabawom i grom oddawać się może.

Dyrekcya poczuwa się do milego obowiązku, złożenia c. i k. Komendzie Korpusu w Krakowie szczerego podziękowania za bezinteresowne ustąpienie powyższego placu na boisko dla młodzieży zakładu.

Zabawy odbywały się w godzinach od 4 do 8 pop. Udział w tych zabawach był liczny — wynik nadspodziewanie pomyślny. Obok różnych gier w piłkę nożną i uszată, grano w palestrę i piłkę gumową, urządzano wyścigi i zbiorowe ćwiczenia, rzucano do celu oszczepem i piłką, strzelano z łuku i t. d.

W zimie urządzano zbiorowe ślizgawki, połączone z zabawami, jako: to pochody zbiorowe, gry figurowe na lodzie, wyścigi i t. p.

4) Poświęcając 3 dni w tygodniu na zabawy, pozostawiono niedziele i inne dni wolne dla gospodarzy klas na wycieczki dalsze i naukowe, do których należy zaliczyć wycieczki przyrodnicze, oraz zwiedzanie zabytków w kościołach i muzeach, celem pouczenia i wzbudzenia zamięłowania do przeszłości narodowej.

Do wycieczek dalszych należą wycieczki do Ojcowa, Tenecznika, Czernej, Niepołomic, Bielan, Kobierzyna, Michałowic, Mogiły, Tyńca; wycieczek takich odbyło się w bież. r. szk. 20.

Wycieczek wogóle urządzono w zakładzie głównym i filialnym około 80, z czego połowa przypada na zabawy pod Kopcem Kościuszki, inne na Błoniach, Krzemionkach i t. p. W zabawach tych brało udział 65—75% uczniów zakładu pod kierunkiem profesorów: Chowańca, Piątkiewicza, Pawlikiewicza, Piątkowskiego, Jarosza i Friedmanna oraz wszystkich gospodarzów klas.

Wpływ tych wycieczek i zabaw, ćwiczeń i gier okazał się bardzo dodatnim tak na rozwój fizyczny, jak i umysłowy młodzieży.

Gimnazjalna orkiestra i kapela rozwijały się i w tym roku prawidłowo.

Zbiór instrumentów obejmuje obecnie: 5 flügelhornów, 2 bas-flügelhorny, 2 euphonia, 5 klarnetów, 2 flety, 2 piccola, 4 trąbki, 1 puzon, 2 waltornie, 1 bastrąbkę, 2 helikony, 1 duży bęben, 3 małe bębny, 2 pary tacek, 1 triangel, 1 tamburyn, 2 batuty, 1 kontrabas, 1 wiolonczelę, 1 wiolę, 1 wózek pod duży bęben. Zbiór nut obejmuje: utworów na kapelę 87, utworów dla orkiestry 66, kwartetów i różnych 9, książeczek z marszami 30.

Instrumenta i nuty mieszczą się w 2 szafach. Zbiorem nut i instrumentami zawiadywał gorliwie uczeń kl. VI. Pachoński Tadeusz.

Naukę na instrumentach pobierała młodzież w zakładzie od starszych kolegów: Kasprzyka Woj. z kl. VIII., Matejkiewicza z kl. VII. i Hyżego z kl. V., którzy znaczny ubytek gra-

jących z kl. VIII. umieli pokryć zupełnie nowymi siłami z klas niższych.

Wspólnymi próbami kapeli i orkiestry kierowali dyrygenci muzyk wojskowych: p. Kamler do stycznia 1904, p. Goltsch do maja, a p. Stricker od maja b. r.

W czasie wycieczek lub występu kapeli kierował muzyką ucz. kl. VII. St. Malczewski.

W większych wycieczkach zakładu, podczas pauz, ćwiczeń, koncertów i obchodów brała zawsze udział i muzyka szkolna.

W kapeli brali udział uczniowie: z kl. VIII. Kasprzyk, Kurek, Stodolak, Beltowski, Kruczkowski, Stahr, Piotrowski, Swałtek, Lichoń, Wysocki, Eker; z kl. VII. Matejkiewicz, Trojanowski, Rajski, Sojka J., Cieślik, Sojka L., Zieliński, Malczewski; z kl. VI. Zegartowski, Wawreczka, Pachoniski, Zborowski, Mermon, Ehrlich Z., Duda J., Zajac Fr.; z kl. V. Szybowski, Podgórski, Hyży, Biedermann, Stępniewski, Strojek, Bobak; z kl. IV. Półtorak, Kulczyński, Rafacz; z kl. III. Biel, Zawadzki, Kornhäuser, Pachoniski, Rydel; z kl. II. Tomowicz, Cudek, Korpak.

Nadto w orkiestrze: z kl. VIII. Czerny, Petelenz, Stasiniewicz, Bielenin A., Birnbaum, Stawowczyk, Lewicki; z kl. VII. Śliwiński; z kl. VI. Glatzel, Szolajski; z kl. V. Speidel, Dec; z kl. IV. Trzos, Harassek; z kl. III. Maiss, Schneider; z kl. II. Hermann, Grodzki.

Staraniem uczniów klasy VIII. odbył się dnia 12 grudnia 1903 wieczorek ku uczczeniu pamięci Mickiewicza. Chór pod kierunkiem p. Bursy wykonał pieśni Münchheimera, Galla, Moniuszki i Webera z tow. orkiestry, która odegrała nadto Moniuszki Uwerturę do op. Jawnuta i Fantazyę z op. Halka. Kapela odegrała kilka marszów, krakowiaka, poloneza i wieniec z pieśni narodowych. Czerny z kl. VIII. odegrał na skrzypcach z wielkiem zrozumieniem i wprawą Wieniawskiego «Romance» i Zarzyckiego «Mazurkę». Kurek z kl. VIII. odśpiewał oracyę Marcina z op. Moniuszki «Verbum nobile». Deklamacyę solową wygłosił ucz. kl. VIII. Słęk. Mickiewicza «Dziady» cz. III. oddeklamowali uczniowie kl. VIII. Na zakończenie przemówił prof. Mazanowski.

Dnia 23 kwietnia 1904 urządzili uczniowie zakładu wieczerek muzykalno-wokalny, na którym chór odśpiewał pieśni Maszyńskiego, Galla i Mendelsohna. Orkiestra odegrała Krakowiaki, Piraniego Altalene i polonezy; kapela oprócz marszów, walce układu ucz. kl. VII. Malczewskiego. Nowością był popis orkiestry mandolinowej, złożonej z uczniów tut. zakładu, którzy odegrali Bursy «Gondolierę» i Alettera «Rokoko». Solista Śliwiński z kl. VII. odegrał na skrzypcach z wielkiem uczuciem i wprawą, Sarasatego Melodyę cygańską, a Poźniak z kl. VI. na fortepianie Stojowskiego Serenadę i własną fantazyę, która się ogólnie bardzo podobała. Hahn J. z kl. VII. oddeklamował ustępy z Wyspiańskiego «Akropolis» a grono uczniów kl. VII. wygłosiło przy akompaniamencie smyczkowego kwartetu «Tańce» układu różnych poetów.

Dnia 14 maja odbyło się uroczyste poświęcenie sztandaru szkolnego. Z inicjatywy Wnych Pań Petelenzowej, Poźniakowej i Wędkiewiczowej, oraz przy bardzo wydatnej pomocy Przew. X. Prałata Dr. W. Bandurskiego, sprawiono ze składek uczniów i grona sztandar wykonany w pracowni Sióstr Felicjanek. Na polu różowym wyhaftowano prześlicznie obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, z drugiej strony na polu amarantowem orła Zygmuntońskiego z napisem «Sub Sancti Hyacinthi patrocinio», herby gimnazjum (Odrawąż) i miasta Krakowa. Na wstążkach różowych widnieje przybrana dewiza zakładu «Virtute — Studio — Ludo» i tytuł zakładu. Drzewce w kształcie kopii rycerskiej sprawił uczeń kl. VII. Malczewski; okucie u dołu i srebrną gałkę z herbem zakładu u góry sprawił Wimmer K. uczeń kl. VII.

Uroczystość rozpoczęła się nabożeństwem w kościele OO. Dominikanów. Nabożeństwo odprawił X. Prałat Bandurski w asystencji przeora OO. Dominikanów O. Zączka i obu księży katechetów. Po poświęceniu sztandaru przemówił do zgromadzonej młodzieży, nauczycieli i rodziców uczniów celebrans, mówiąc o znaczeniu sztandaru szkolnego i obowiązkach uczniów względem niego. Po nabożeństwie udali się wszyscy na przystrojony dziedzińiec szkolny. Na trybunie zajęli miejsca Rodzice chrzestni, grono nauczycielskie i rodzice uczniów. Młodzież zakładu oraz deputacje innych szkół średnich krakowskich ze swymi sztandarami utworzyły wielki czworobok, w którym odbyło się wbijanie gwo-

ździ. Jako matki chrzestne wbiły gwoździe W Panie: Petelenzowa, Poźniakowa, Skubowa, Słękowa, Wędkiewiczowa, oraz ojcowie chrzestni: Wbny X. Dr. Bandurski, Radca Dr. German, Radca Dr. Jordan, Dyr. Skuba i profesorowie: Aleksandrowicz, Kurowski, X. Gołba i Kannenberg. Imieniem uczniów wbiły gwoździe: Uznański i Szymusik z kl. VIII b, Kostrzewski i Poźniak z kl. VIII a, Malczewski i Wimmer z kl. VII, Florek z kl. VI, Murdzieński z V b, Trzebicki z V a, Teleżyński z IV b, Kannenberg z IV a, Hubicki z III b, Skowron z III a, Steczko z II d, Grolich z II c, Kunz z II b, Mitka z II a, Brzeziński z I c, Lisowski z I b, Trzebicki z I a.

Następnie przemówił dyrektor zakładu, wskazując na trzy zadania szkoły, uwidocznione w słowach: «Virtute, Studio, Ludo», odpowiedział dziękując za sztandar imieniem młodzieży uczeń kl. VIII. Poźniak.

Odegraniem marszów i pieśni przez kapelę i defiladą wszystkich uczniów przed gośćmi, zakończyła się ta piękna uroczystość, a dyrektora korzysta ze sposobności, aby wszystkim ofiarodawcom jeszcze raz złożyć podziękowanie.

26 września 1903 wziął zakład z muzyką udział w pochodzie pogrzebowym Henryka Siemiradzkiego, którego zwłoki spoczęły w grobach zasłużonych na Skałce.

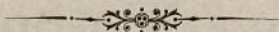
8 maja 1904 obchodził Kraków 15-letni jubileusz otwarcia parku dra Jordana, przeznaczonego na zabawy dla młodzieży. Wszystkie szkoły krakowskie ludowe i średnie pospieszyły do parku złożyć hold szlachetnemu przyjacielowi młodzieży, który nie szczędząc kosztów i starań, przyczynił się tyle do podniesienia rozwoju fizycznego uczniów. Młodzież naszego zakładu z muzyką pod przewodnictwem dyrektora i nauczycieli wzięła również udział w tym uroczystym obchodzie.

21 maja przyjęli uczniowie z muzyką kolegów swych z IV gimn. ze Lwowa, którzy przybyli do Krakowa na wycieczkę naukową. Uczniowie tut. zakładu z kl. VIII, VII, a zwłaszcza z kl. VI oprowadzali gości po kościołach i zabytkach tutejszych.

Dnia 4 czerwca odegrała kapela kilkanaście utworów w czasie festynu na rzecz kolonii wakacyjnych dla uczniów szkół średnich krakowskich, przyczyniając się w ten sposób do pomnożenia funduszy na tak piękny cel.

Uroczyste rozdanie świadectw dojrzałości tegorocznym abiturientom odbyło się dnia 24 czerwca w obecności grona nauczycielskiego i uczniów. Prof. Swiba i uczeń kl. VII Słószarz pożegnali opuszczającą mury szkolne młodzież, której imieniem przemawiali abiturycenci Bobak A. i Wysocki W. Uczniowie zakładu żegnali odchodzących kolegów muzyką i defiladą wykonaną przez wszystkie klasy.

VIII.

ZBIORY NAUKOWE.

I. ZAKŁAD GŁÓWNY.

a) Biblioteka nauczycielska.

I. Do biblioteki nauczycielskiej zakupiono następujące dzieła: 1) Zakrzewski: *Historya powsz. cz. III.* Kraków 1903. 2) Małecki Ant. Dr.: *Gramatyka polska*, wyd. IX. Lwów 1903. 3) German-Petelenz: *Ćwiczenia niemieckie dla kl. II.*, wyd. IV. Lwów 1904. 4) Creizenach W.: *Geschichte des neueren Dramas.* 3. Halle 1893 - 1903. 5) Czubek - Zawiliński: *Wypisy polskie dla kl. III.* Lwów 1902. 6) Kosiński Kajetan: *Zasadnicze pojęcia o architekturze, rzeźbie i malarstwie.* Kraków 1903. 7) Wyspiański: *Bolesław Śmiały.* Kraków 1903. 8) Słowacki J.: *Samuel Zborowski.* Warszawa 1903. 9) Tenże: *Genesis z ducha.* Kraków 1903. 10) Gloger Zygmunt: *Encyklopedia staropolska.* 4. Warszawa 1900—1903. 11) Chmielowski P.: *Dramat polski doby najnowszej.* Lwów 1902. 12) Tenże: *Stylistyka polska.* Warszawa 1903. 13) Tenże: *Dzieje krytyki literackiej w Polsce.* Warszawa 1902. 14) German L. Dr. *Przegląd dziejów liter. powsz.* Lwów 1901—1903. 15) Pawlicki Stefan X.: *Historya filozofii greckiej, T. II, cz. I.* Kraków 1903. 16) Morawski Maryan X.: *Wieczory nad Lemanem.* Kraków 1902. 17) Feldman Wilhelm: *Współczesna literatura polska.* Warszawa 1903. 18) Święcicki Jul.: *Historya literatury indyjskiej.* Warszawa 1901. 19) Lutosławski Wincenty:

O wychowaniu narodowem, b. m. 1902. 20) Wartenberg M. Dr.: Obrona metafizyki. Kraków 1902. 21) Gostomski Walery: Z przeszłości i terażniejszości. Warszawa 1904. 22) Potocki Antoni: Szkice i wrażenia. Lwów 1903. 23) Przybyszewski St.: Śnieg. Warszawa 1903. 24) Tenże: Matka. Lwów 1903. 25) Tenże: Złote runo. Kraków 1902. 26) Tenże: Goście. Kraków 1902. 27) Ellen Key: Das Jahrhundert des Kindes. Berlin 1903. 28) Wyspiański St.: Akropolis. Kraków 1904. 29) Jahresberichte über das höhere Schulwesen v. C. Rethwisch. Berlin 1902 i 1903. 30) Uhlig Victor: Bau der Karpaten. Wien 1903.

II. Otrzymano w darze bieżące wydawnictwa Akad. Um. krakowskiej, nadto od różnych instytucji i osób: 1) Die Mittelschulen in Oesterreich, Wien 1903. 2) Podręcznik statystyki Galicyi, T. VII, cz. I. Lwów 1903. 3) Źródła do dziejów II. i III. rozbioru Polski. Tom I, Lwów 1902. 4) Turczyński J.: Dramat bezprawia. Lwów 1904. 5) Krupski Jan Dr.: Szopka krakowska. Kraków 1904. 6) Wiadomości statyczne. T. XX., zesz. 2. Lwów 1903. 7) Kulczyński W.: Arachnoidea in Asia Minore a Dre F. Werner collata. Wien 1903. 8) Sprawozdanie c. k. Rady szk. kraj. Lwów 1903. 9) Monatshefte für Mathematik und Physik. Wien 1903. 10) Wiadomości statystyczne T. XIX. zesz. II. Lwów 1903. 11) «Książka», rocznik III. Warszawa 1903.

III. Przydzielono z biblioteki uczniów: 1) Rydel L.: Awanturnik XVIII. w. Kraków 1903. 2) Zacharyasiewicz Jan: Po ślubie. Kraków 1903. 3) Knut Hamsun: Pan. Kraków 1903. 4) Hajota: Ostatnia butelka. Warszawa 1902. 5) Bogurad Jerzy: Pro Christo. Warszawa 1902. 6) Fogazzaro: Mały świątek nowożytny. Warszawa 1902. 7) Jeż T.: Miłość w opalach. Warszawa 1902. 8) Popiel W.: Kobieta wobec badań nauki współczesnej. Warszawa 1902. 9) Rocznik krakowski, T. I. Kraków 1898. T. II. Kraków 1899. T. III. Kraków 1900.

IV. Prenumerowano następujące czasopisma: Bibl. Warszawską, Chimere, Encyklopedyę wychowawczą, Eos, Krytykę, Książkę, Kwartalnik historyczny, Pamiętnik Literacki, Poradnik językowy, Przegląd polski, Przegląd powszechny, Przewodnik bibliograficzny, Wszechświat, Muzeum, Das Litterarische Echo, Neue Jahrbücher für das klassische Altertum, Naturwissenschaftliche Rundschau, Zeitschrift für österr. Gymnasien.

V. Do Muzeum szkolnego lwowskiego wydzielono 314 tomów dawnych podręczników i dubletów.

Mikołaj Mazanowski.

b) Biblioteka uczniów polska.

Z końcem r. szk. 1903 było dzieł 790, tomów 1203.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Morawska Z.: Jan Niewdźzyd. 2) Tejże: Jerzy Jaszczur Bażeński. 3) Tejże; Rotmistrz Wybrańiecki. 4) Bartus: Pole dyamentowe. 5) Przyborowski: Atylla, bicz Boży. 6) Gębarski: Skarby na dnie Wisły. 7) Kipling: Druga księga puszczy. 8) German: Literatura powszechna, t. III. 9) Gąsiorowski: Huragan. 10) Tenże: Rok 1809. — Z biblioteki dzieł wyborowych: 11) Artur Gruszecki: Większością, powieść. 12) Lorentowicz: Wybór nowel francuskich. 13) Karol Szajnocha: Jadwiga i Jagiełło, opowiadanie historyczne. 14) René Bazin: Rodzina Oberlé, powieść ze stosunków alzacko niemieckich, tłumaczyła J. C. 15) Kazimierz Gliński: Cecora, powieść historyczna. 16) Ernest Menault: Miłość macierzyńska u zwierząt, przełożył J. W., z ilustracyami. 17) Rudyard Kipling: Kim, pow. 18) Franciszek Herczeg: Gyurkowiczowie, powieść, tłumaczyła z węgierskiego Jaroszevska. 19) Dr. Sonderegger: Podstawy ochrony zdrowia, w przekładzie i z przedmową dra Biernackiego. 20) Kazimierz Gliński: Poezye. 21) Maryan Manteuffel: Statyści, szkic. 22) Pamięniki hr. de Moriolles (1789—1833), tłum. Zofia Przyborowska. 23) Dr. med. Stanisław Orłowski: Suggestya i hypnotyzm, studyum. 24) Roman Zmorski: Podania i baśnie ludu z przedmową Jana Karłowicza. 25) Reinstein: Humoreski. 26) Abgar Soltan: Widziane i odczute. 27) Dębicki: Z dawnych wspomnień. 28) Klaczko: Studya dyplomatyczne, tom II. 26) Szarlowski: Z dziejów państwa kościelnego. 30) Tarnowski: Literatura polska, II t. 31) Juliusz Turczyński: Dramat bezprawia, obraz historyczny z drugiej połowy XVIII w. I. i II. tom (dar autora). 32) Psalterz Dawidowy, przekładu Jana Kochanowskiego i 33) Irydyon Krasińskiego (dar ucznia kl. Vb, Józefa Bobaka). 34) Biblioteka krakowska Nr. 23: Jan Ptaśnik. Obrazki z życia Krakowa. 35) Misy katolickie z r. 1904. 36) Ognisko z r. 1903 i 1904.

Ruch w bibliotece był znaczny. Wypożyczono 1580 dzieł w 2045 tomach. *Bronisław Swiba.*

c) Biblioteka uczniów niemiecka.

Z końcem r. szk. 1903 liczyła biblioteka 374 dzieł w 511 tomach.

W r. 1904 zakupiono: 1) Mager, Moderne deutsche Dichter. 2) Hauptmann, Hanneles Himmelfahrt. 3) Ibsen's Sämtliche Werke w 9 tomach. 4) Düntzer Erläuterungen zu den deutsch. Klassikern. Tomik 19. *E. Szajdzicki.*

d) Zbiór map i obrazów.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Bamberg, Balkan Halbinsel. 2) Bamberg, Frankreich. 3) Bamberg, England. 4) Bamberg, Italien. 5) Heck, Mapa Polski. 6) Cybulski, Urbs Roma antiqua i 10 obrazów wyd. Seemanna. *W. Aleksandrowicz.*

e) Gabinet archeologiczny.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Dwie figury gipsowe (Gewandfiguren) wraz z szatami. 2) Archeologischer Anzeiger 1904. *J. Pelczar.*

f) Gabinet fizyczny.

W r. szk. 1904 zakupiono: 1) Klin według Lemingera. 2) Przyrząd piszący zastosowany do telegrafu Marconi'ego. 3) Transformator Tesli według Elstera i Geitla. 4) Rozbrajacz do doświadczeń Tesli 5) Łuk z drutu miedzianego z lampą żarową. 6) Dwa pierścienie z drutu miedzianego. 7) Dwa równoległe druty miedziane. 8) Tesli rura z dwoma pierścieniami ze stanioli. 9) Kula z fosforyzującym krzyżem. 10) Lampa Tesli. *And. Jaglarz.*

g) Gabinet historii naturalnej.

W r. szk. 1904 zakupiono: czaszki *Canis familiaris* i *Vipera ammodytes*; preparaty anatomiczne w alkoholu: *Sciurus*

vulgaris, układ nerwowy, Columba domestica, przewód pokarmowy, Acipenser sturio, zastawka jelitowa, Astacus fluviatilis, układ nerwowy; okazy zwierząt suche lub w alkoholu: Collocalia esculenta z gniazdem, Teredo navalis, Homarus vulgaris, Bopyrus squillarum, Velella sp. i Porpila sp.

W. Kulczyński.

h) Wzory rysunkowe.

W r. szk. 1904 zakupiono 6 modeli gipsowych, mianowicie 1 liść ostu i 5 modeli zwierząt.

T. Trnka.

II. FILIA.

---

a) Biblioteka uczniów polska.

W r. 1904 zakupiono: Mickiewicz A. «Pan Tadeusz» Lwów 1901. Wiseman «Fabiola». Amicis Ed. «Pamiętnik chłopca» Warszawa 1900. Amicis Ed. «Dziennik ucznia» Łódź 1899. Andersen «Baśnie» Warszawa. Anczyc Wł. «Przygody prawdziwe żeglarzy i podróżników» Warszawa 1893. Anczyc Wł. «Księga sławniejszych odkryć geograficznych» Warszawa 1897. Armstrong F. «Wśród chmur i słońca» Warszawa 1898. Bartus E. «Pole dyamentowe» Warszawa 1897. Borkowska A. «Nad wodami Bałtyku» Warszawa 1900. Niemann «Bohater tebański» Warszawa 1888. Bukowiecka Z. «Dzieci Warszawy» Warszawa 1898. Burnett «Mały lord» Warszawa 1901. Cervantes «Przygody Don Kichota» Petersburg 1895. Chrzęszczewska J. «Z biegiem Wisły» Warszawa 1901. Dyakowski B. «Nasz las i jego mieszkańcy» Warszawa 1898. Flammarion «Życie M. Kopernika» Warszawa 1873. Gennevraye A. «Ulicznik» Warszawa 1892. Grimm A. «Powieści z 1001 nocy» Warszawa 1899. Gębarski St. «Z życia A. Mickiewicza» Warszawa 1900. Mayne-Reid «Przygody myśliwskie» Warszawa 1899. Marrené W. «Trzydzieści lat wśród dzikich» Warszawa. Müller E. «Młodość sławnych ludzi» Warszawa 1897. Nanteuil M. «Na lądzie i mo-

rzu» Warszawa 1894. Niemann «Pieter Maritz» Warszawa 1901. Przyborowski W. «Namioty Wezyra» Warszawa 1899. Swift J. «Podróże Gulliwera» Warszawa 1899. Barfuss «W kraju mę-
nych Boerów» Warszawa. Umiński Wł. «Wędrowna wyspa»
Warszawa 1895. Verne J. «Pięć tygodni w balonie». Verne J.
«Pustynia lodowa». Verne J. «Piętnastoletni kapitan». Zaleska
M. «Przygody młodego podróżnika w Tatrach» Warszawa 1891.

Zygmunt Paulisz.

b) Zbiory dla geografii i historii naturalnej.

W r. 1904 zakupiono: 1) Bamberg, Asien physikalisch. 2) Bamberg, Deutsches Reich, physikalisch mit roten Grenzen. 3) Bamberg, Schulwandkarte der Balkan-Halbinsel, physikalisch-politisch. 4) Bamberg, Schulwandkarte v. Russland, physikalisch mit roten polit. Grenzen. 5) Kampen, Alt-Griechenland. 6) Kiepert, Schulwandkarte v. Palästina. 7) Heck, Historyczna mapa Polski. 8) Kirchhoff, Rassenbilder (12 tablic).

Józef Kurowski.

c) Gabinet historii naturalnej.

W r. s. 1904 zakupiono: *Pieris brassicae*, *Bombyx mori*, *Apis mellifica*, *Musca domestica*, *Astacus fluviatilis*, *Helix pomatia*, *Rana esculenta*, *Scorpio europeus*, *Julus terrestris*, *Anodonta cygnea*, *Sepia officinalis*, *Clupea harengus*, *Clupea sprattus*, *Triton taeniatus*, *Anguis fragilis*, *Perca fluviatilis*, *Emys europea*, *Cyprinus carpio*, *Lacerta agilis*, *Pelias berus*, *Larus rudibundus*, *Podiceps cristatus*, *Anas boschas*, *Ardea cinerea*, *Gallus domesticus*, *Columba oenas*, *Pica caudata*, *Parus maior*, *Turdus merula*, *Luscinia lusciola*, *Motacilla alba*, *Hirudo urbica*, *Alauda arvensis*, *Alauda cristata*, *Passer domesticus*, *Fringilla cardu-ellis*, *Trochilus z gniazdem*, *Picus martius*, *Cuculus canorus*, *Astur Palumbarius*, *Plecotus auritus*, *Talpa europea*, *Erinaceus europeus*, *Felix catus*, *Mustela erminea*, *Mustela vulgaris*, *Lepus timidus*, *Mus decumanus*, *Mus musculus*, Termometr z podziałkami: C. R. F., Kostka decymetrowa blaszana, Metr drewniany, Tablica do objaśniania systemu metrycznego, Kula metalowa z pierścieniem na statywie do objaśnienia rozszerzalności ciał

stałych, Przyrząd szklany do objaśniania nieprzenikliwości powietrza, Przyrząd szklany do objaśniania rozszerzalności ciał płynnych. Nadto gabinet wzbogacony został kilkoma darami ptaków wypchanych i wieloma innymi cennymi okazami, ofiarowanymi przez kierownika Zakładu prof. J. Kurowskiego, dentystę p. Matuszewskiego, lekarza dra Murczyńskiego i zast. nauczyciela p. J. Jarosza.

Jan Jarosz.

STATYSTYKA UCZNIÓW.

TYTUŁY	ZAKŁAD GŁÓWNY												KLASY RÓWNOZRĘDNE						Razem		
	I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII		Razem				
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	c	d		III	Razem
1. Liczba uczniów:																					
Z końcem roku szk. 1908																					
Z początkiem roku szk. 1904																					
Przyjęto w ciągu r. szk. 1904																					
Ogółem przyjęto w r. s. 1904																					
a mianowicie:																					
Z obcych zakładów:																					
a) z promocyą																					
b) po przerwie																					
c) repetyentów																					
Z tutejszego zakładu:																					
a) z promocyą																					
b) po przerwie																					
c) repetyentów																					
W ciągu roku wystąpiło																					
Liczba ucz. z końcem r. s. 1901:																					
a mianowicie:																					
a) publicznych																					
b) prywatnych																					
2. Według miejsca urodzenia:																					
Z Krakowa																					
Z W. Ks. Krakowskiego																					
Z Gaiicy																					
Ze Śląska																					
Z Czech																					
Z innych krajów koronnych																					
Z poza Austrii																					
Razem																					

Książki	18	25	1	0	2	4	4	3	7	9	4	1	118	23	15	20	18	76	194
Gimnastyka	23	—	—	—	—	—	—	—	2	9	4	—	27	23	15	—	—	—	27
Stenografia	—	—	—	—	—	—	—	—	1	16	—	—	83	3	10	6	10	29	62
Śpiew	4	7	1	6	2	1	2	1	1	9	2	3	88	—	1	—	3	4	72
Muzyka	—	10	4	—	—	6	5	6	5	9	9	8	68	—	1	—	3	—	—
7. Stypendya.																			
Stypendya pobierało	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	4	2	12	—	1	—	—	1	13
Łączna kwota pobranych stypendyów	—	—	—	—	440	—	—	—	—	400	803	1200	3758	—	100	—	—	100	3858
8. Klasyfikacya uczniów za 2 półr.																			
Stopień celujący otrzymało	10	5	5 ¹	10	6	10	2	1	2	9	4	4	73 ¹	5	4	5	5	19	92 ¹
" I.	27	28	28 ²	28	24	19	14	15	21	33	32	29	321 ²	82	30	38	22	122	443 ²
" II.	—	1	2	—	1	3	1	4	2	—	—	1	15	5	2	2	3	12	27
" III.	3 ¹	1	—	2	2	3	1	3	1	—	1	—	20 ¹	2	1	2	1	6	26 ¹
Do egz. popr. przypuszczono	4 ¹	7	6	7	8	4	7	5 ¹	10	1	7	1	69 ²	7	7	4	8	26	95 ²
Nie klasyfikowano	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	16
Razem	44 ²	42	44 ³	47	41	39	25	28 ²	36 ¹	43 ¹	44 ³	36	30	499 ²	51	44	39	185	654 ²
9. Opłaty szkolne.																			
Opłatę szkolną płaciło :																			
w I półroczu	11	15	2 ²	3	4	9	2	9 ¹	11	10 ¹	8	2	5	19	11	5	13	48	139 ⁴
w II półroczu	3 ²	2	14 ³	9	10	9	3	14 ²	11 ¹	10	9 ³	7	6	3	11	7	10	31	138 ⁴
Od całej opłaty uwolniono :																			
w I półroczu	35	30	50	46	39	31	25	27	30	34	42	33	448	34	36	50	26	147	595
w II półroczu	41	40	30	38	31	30	22	14	25	33	35	29	392	48	33	44	29	154	546
Opłata szkolna wynosiła :																			
(w Koronach)																			
w I półroczu	440	600	160	120	160	360	80	400	440	440	320	80	3800	760	440	200	520	1920	5720
w II półroczu	200	80	680	360	400	360	120	640	480	400	480	280	4720	120	440	280	400	1240	5960
Razem	640	680	840	480	560	720	200	1040	920	840	800	360	8520	880	880	480	920	3160	11680
10. Fundusz na zakupno środków naukowych.																			
(w Koronach)																			
Dotaki na środki naukowe	102	96	110	100	88	86	58	74	84	92	102	74	1130	120	94	110	84	408	1538
Taksy wstępne wyniosły	205 ⁸	193 ²	4 ²	—	25 ²	16 ⁸	8 ⁴	37 ⁸	29 ⁴	4 ²	8 ⁴	16 ⁸	558 ⁶	218 ⁴	25 ²	25 ²	50 ⁴	319 ²	877 ⁸
Taksy za dupl. świadectw	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6 ²	—	—	—	—	4	66

X.

POMOC KOLEŻEŃSKA.

---

a) Na rzecz pomocy koleżeńskiej wpłynęło ze składek pp. Profesorów, uczniów i daru WP. Wimmera 234 K. 18 h. Z tego wydano na wikt, lekarstwa, książki i ubrania 234 K. 18 h. Nadto ofiarowali uczniowie używane ubrania, które rozdano ubogim kolegom.

Ks. Fr. Gołba.

b) Wypożyczalnia książek szkolnych «Pomocy koleżeńskiej» powiększyła się w b. r. szk. o 61 nowych podręczników, zakupionych za cenę 132 K. 11 h., którą uzyskano ze składki abiturientów z r. 1903 w kwocie 90 K., z innych składek itp. w kwocie 29 K. 91 h. i z drobnych opłat uczniów za wypożyczenie książek w kwocie 12 K. 20 h.

Składając podziękowanie ofiarodawcom poleca zawiadowca wypożyczalnię łaskawemu poparciu i pamięci młodzieży i P. T. rodziców uczniów.

Fr. Chowaniec.

XI.

KLASYFIKACYA UCZNIÓW

za drugie półrocze r. szk. 1904.

Klasa I. a.

1. Garycki Franciszek	14. Gancarczyk Jan	27. Niedźwiedź Antoni
2. Golonek Karol	15. Homolatsch Józef	28. Nowak Antoni
3. Gutman Stanisław	16. Jendryas Józef	29. Nowak Jan
4. Hrebenda Michał	17. Kimla Karol	30. Pachonński Józef
5. Jurek Jan	18. Korta Józef	31. Różycki Franciszek
6. Lewandowski Witold	19. Kotulecki Mieczysl.	32. Siemek Stanisław
7. Lichoń Henryk	20. Łazarski Jan	33. Tislobis Józef
8. Mizia Karol	21. Łukasiewicz Karol	34. Tokarz Józef
9. Parczyński Tadeusz	22. Magiera Antoni	35. Wilczak Stanisław
10. Trzebicki Hugo	23. Malarz Antoni	36. Włoczkowski Maryan
11. Bobczyński Wojciech	24. Meller Zygmunt	37. Wojciechowski Ant.
12. Chudziński Jan	25. Mercik Jan	
13. Czaja Władysław	26. Moczulski Bolesław	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień trzeci otrzymało 3 uczniów.

Klasa I. b.

1. Baran Jan	12. Czaderski Tadeusz	23. Niziński Leon
2. Grochot Jan	13. Czajkowski Maryan	24. Pachonński Władysl.
3. Jarosz Michał	14. Czapnicki Zygmunt	25. Raczyński Ludwik
4. Kottas Adam	15. Dudziński Michał	26. Senowski Roman
5. Lisowski Franciszek	16. Gąsiewicz Faustyn	27. Sroka Karol
6. Stieber Jerzy	17. Grzesiak Franciszek	28. Stolarski Ludwik
7. Berwald Leopold	18. Kania Franeiszek	29. Szczerbiński Stefan
8. Biegański Wiktor	19. Kozłowski Roman	30. Szpurna Józef
9. Bukowski Stanisław	20. Kozub Franciszek	31. Teleżyński Bolesław
10. Bulanda Juliusz	21. Kramer Zygmunt	32. Twaróg Franciszek
11. Ciolkowski Józef	22. Łopatecki Władysl.	33. Zajac Albin

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa I. c.

1. Braun Noe	14. Drobner Izaak	27. Michałek Stanisław
2. Dworzak Tadeusz	15. Dudoń Wacław	28. Papież Wojciech
3. Fechtner Edward	16. Eichhorn Luitpold	29. Plachciński Józef
4. Gottlieb Wolf	17. Flaschen Feliks	30. Rajski Józef
5. Mróz Adam	18. Friedmann Zygmunt	31. Rapacz Tomasz
6. Abeles Henryk	19. Góralik Czesław	32. Sajdak August
7. Balon Stanisław	20. Grzywna Franciszek	33. Tylko Roman
8. Białek Eugeniusz	21. Jordan Tadeusz	34. Wejda Wiesław
9. Boczarski Andrzej	22. Liebeskind Leopold	35. Winkler Edmund
10. Brzeziński Józef	23. Łysek Mieczysław	36. Wójcik Feliks
11. Czernik Józef	24. Marxen Jan	37. Ziement Artur
12. Dattner Ludwik	25. Michalski Walenty	
13. Dobrowolski Tad.	26. Michalezyk Jan	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 5, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa II. a.

1. Brachfeld Leon	13. Gichner Emil	25. Pacanower Samuel
2. Mitka Michał	14. Ginger Chaim	26. Piłula Antoni
3. Pelcman Elias	15. Gułkowski Bogusław	27. Rukowicz Jan
4. Schnayder Jerzy	16. Gutowski Feliks	28. Schajer Salomon
5. Wollek Józef	17. Herman Adam	29. Schindler Anastazy
6. Malczewska Julia pryw.	18. Kański Jan	30. Suski-Hausner Stan.
7. Aprill Leon	19. Kapusta Franciszek	31. Twaróg Józef
8. Bieniasz Alfred	20. Konopka Władysław	32. Wasilewski Ryszard
9. Cichy Ludwik	21. Kornfeld Mojżesz	33. Wermuth Szymon
10. Dębowski Karol	22. Lempart Czesław	34. Wojciechowski Edw.
11. Dutkiewicz Marcelli	23. Maiss Jan	35. Malczewski R. pryw.
12. Galos Franciszek	24. Michalec Józef	36. Murdzieński K. pryw.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 6 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa II. b.

1. Drożdżewicz Ludwik	14. Cudek Jan	27. Popławski Julian
2. Durkiewicz Józef	15. Gałuszkiewicz Henr.	28. Preisler Zdenko
3. Gaertner Henryk	16. Grodzki Henryk	29. Rubinstein Henryk
4. Gołębiowski Franciszek	17. Kowalczyk Andrzej	30. Ryszko Władysław
5. Konarski Antoni	18. Krokiewicz Stefan	31. Sierosławski Wład.
6. Korpak Jan	19. Kurczab Michał	32. Siostrzonek Stanisł.
7. Kunz Adam	20. Lejczak Adam	33. Sliwa Jan
8. Maciołowski Wojciech	21. Lipper Henryk	34. Studnicki Stanisław
9. Mizia Stanisław	22. Mazurkiewicz Ferd.	35. Suchecki Maksymilj.
10. Zajączkowski Władysł.	23. Meisels Józef	36. Tura Walery
11. Baczyński Walenty	24. Ostachowski Stanisł.	37. Twardowski Józef
12. Balitzer Henryk	25. Pilch Michał	38. Witlaczil Stefan
13. Chowaniec Marcin	26. Pollak Wolf	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień trzeci otrzymało 2 uczniów.

Klasa II. c.

1. Gruszka Józef	13. Grolich Stanisław	25. Migo Franciszek
2. Maćkowski Władysław	14. Hałaciński Andrzej	26. Pankiewicz Jan
3. Walka Tadeusz	15. Heim Adolf	27. Rogowski Franciszek
4. Wójcik Paweł	16. Horak Stefan	28. Romański Stanisław
5. Abeles Henryk	17. Kała Franciszek	29. Spyriak Stanisław
6. Bacz Kazimierz	18. Kempfer Samuel	30. Stawoczyk Karol
7. Bronicki Franciszek	19. Kłosowski Izidor	31. Stolarzewicz Ludwik
8. Chaberski Emil	20. Kosches Artur	32. Szczyrbuła Apolinary
9. Curyło Józef	21. Kula Stanisław	33. Tomowicz Henryk
10. Czech Maryan	22. Lachowski Józef	34. Witkowski Zygmunt
11. Dyrda Jan	23. Liro Władysław	
12. Goldberg Leon	24. Maślanka Feliks	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa II. d.

1. Barańczyk Franciszek	15. Halpern Oskar	30. Piątek Stanisław
2. Dwornik Bartłomiej	16. Himmelblau Józef	31. Schmeidler Emanuel
3. Grünfeld Szymon	17. Honig Emanuel	32. Schneider Herman
4. Schreiber Józef	18. Kaplan Erwin	33. Serafin Kazimierz
5. Steczko Andrzej	19. Kędzior Stanisław	34. Stanaszek Władysław
6. Adamski Stefan	20. Kędzior Tadeusz	35. Steinkeller Józef
7. Beres Zenon	21. Kirsch Maurycy	36. Stupnicki Władysław
8. Bujarowicz Jan	22. Kobiela Stanisław	37. Szczurek Wojciech
9. Czech Michał	23. Kowalski Zdzisław	38. Szlachtowski Stanisław
10. Czernik Jan	24. Kozub Jan	39. Szwab Andrzej
11. Dobranowski Leon	25. De Laveaux Maryan	40. Urvater Ludwik
12. Florczyk Stanisław	26. Litwicki Władysław	41. Włodarczyk Wład.
13. Frist Józef	27. Makomaski Maryan	42. Wójtowicz Gwido
14. Gross Leizer	28. Neczypor Aleksander	43. Zięba Jan
	29. Paweła Jan	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 3 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa III. a.

1. Cepurski Wilhelm	11. Duda Izaślaw	21. Kopta Władysław
2. Kulczyński Kazimierz	12. Dworski Józef	22. Kosinoga Stanisław
3. Kwiek Józef	13. Feliks Rudolf	23. Kruszyński Stan.
4. Rapacz Józef	14. Friedeker Izidor	24. Maiss Adam
5. Skowron Tomasz	15. Gajewski Stefan	25. Mikulski Ludwik
6. Styrylski Wincenty	16. Gebel Leopold	26. Piecuch Michał
7. Bartoszyński Wład.	17. Hobot Leon	27. Rydel Stanisław
8. Bobak Stanisław	18. Jahn Władysław	28. Solawa Stanisław
9. Bulanda Józef	19. Knapczyk Andrzej	29. Surówka Michał
10. Czerwiński Roman	20. Koczurkiewicz Wł.	30. Szpórna Władysław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 2 uczniów.

Klasa III. b.

1. Aleksandrowicz Izak	10. Kołodziejczyk Feliks	19. Stojek Józef
2. Domlnik Walenty	11. Kornhäuser Wolf	20. Swierz Mieczysław
3. Ganszer Mieczysław	12. Kurnikowski Ludwik	21. Szymakowski Franc.
4. Horowitz Maksymilian	13. Lermer Bernard	22. Walczak Józef
5. Tempka Zygmunt	14. Lisowski Józef	23. Wachała Eugeniusz
6. Fass Bertold	15. Machnicki Aleksan.	24. Wieczorkowski Jan
7. Hubicki Bolesław	16. Multan Ludwik	25. Włodyga Franciszek
8. Karnasiewicz Władys.	17. Pompein Aleksander	26. Zieleniewski Miecz.
9. Knyecz Juliusz	18. Skurski Franciszek	27. Bieleś Czesław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 8 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa IV. a.

1. Fela Józef	11. Bator Andrzej	20. Niżyński Franciszek
2. Grabowski Józef	12. Biliński Leon	21. Palka Stefan
3. Kannenberg Maryan	13. Bujański Eugeniusz	22. Rafacz Józef
4. Kowalski Czesław	14. Harassek Stefan	23. Schenker Henryk
5. Krokiewicz Adam	15. Idzikowski Włodz.	24. Sułko Jakób
6. Kulczyński Władysław	16. Kaczyński Henryk	25. Szerlag Eugeniusz
7. Mordinger Zygmurt	17. Kleinhändler Emil	26. Świadcowski Teodor
8. Półtorak Franciszek	18. Lachnitt Eugeniusz	27. Weindling Emil
9. Skwarczyński Stanis.	19. Łapicki Józef	28. Wiatrowski Józef
10. Trzos Stanisław		29. Zacharias Edward

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 4 uczniów, stopień drugi otrzymało 3, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa IV. b.

1. Gottlieb Henryk	6. Dubowski Julian	12. Nowak Władysław
2. Wachtel Henryk	7. Gorgoń August	13. Struczowski Rom.
3. Bensak Bruno	8. Jaglarz Maryan	14. Teleżyński Józef
4. Böhm Zygmunt	9. Kołodziejczyk Wład.	15. Zawiliński Waclaw
5. Bukowski Franciszek	10. Łysek Julian	16. Zebrawski Teofil
	11. Marzec Ludwik	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień drugi otrzymał 1, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa V. a.

1. Trzebicky Rudolf	6. Gut Jan	12. Müller Stanisław
2. Bannet Jakób	7. Kruk Józef	13. Pilch Stanisław
3. Dzioboń Jan	8. Leśniowski Józef	14. Podgórski Franc.
4. Godlewski Zbigniew	9. Luraniec Jakób	15. Seegin Gustaw
5. Gułkowski Ludwik	10. Łukowicz Józef	16. Szybowski Franc.
	11. Mateja Jan	

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 5 uczniów, stopień drugi otrzymało 4, stopień trzeci 3 uczniów.

Klasa V. b.

1. Galas Piotr	8. Jakubowski Adam	16. Parczyński Stanisł.
2. Stanoch Adolf	9. Kucharski recte Kucharczyk Stanisł.	17. Pollak Piotr
3. Baran Henryk	10. Leser Henryk	18. Schmidt Stanisław
4. Biedermann Władł.	11. Łazarski Władysł.	19. Schoen-Buzawa Tad.
5. Gacek Józef	12. Maciowski Wiktor	20. Wojciechowski Fel.
6. Gałuszkiewicz Jan	13. Marsänger Ferd.	21. Wróbel Józef
7. Gondek recte Gądek Stanisław	14. Misior Józef	22. Zapałowicz Stanisł.
	15. Murdzieński Felix	23. Żychowicz Wład.

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 10 uczniów, stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 1 uczeń.

Klasa VI.

1. Bisztyga Władysław	15. Ehrlich Zygmunt	29. Morawski Bronisław
2. Duda Jan	16. Florek Władysław	30. Ożóg Kazimierz
3. Krzysica Andrzej	17. Glatzel Jan	31. Pachonki Tadeusz
4. Petelenz Ferdynand	18. Idzik Stanisław	32. Pieniażek Witold
5. Ślusarek Walery	19. Jakobsohn Maurycej	33. Poźniak Bronisław
6. Smolarski Mieczysław	20. Kowalski Jan	34. Schnitzer Adolf
7. Stoch Franciszek	21. Koziół Józef	35. Szolajski Stanisław
8. Wędkiewicz Stanisław	22. Krókowski Adam	36. Tomaszewicz R.
9. Zborowski Juliusz	23. Krupiński Mikołaj	37. Topolnicki Wiktor
10. Bartoszewicz Kazim.	24. Kubiński Jan	38. Wasserberger Maur.
11. Cepurski Jan	25. Lisowski Stanisław	39. Zając Edmund
12. Domanus Michał	26. Łobos Stanisław	40. Zając Franciszek
13. Duda Józef	27. Mączyński Ludwik	41. Zwoliński Kazimierz
14. Ehrlich Bertold	28. Mermon Leon	42. Żych Józef

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 1 ucznia.

Klasa VII.

1. Bienenzucht Adolf	13. Malczewski Stanisł.	25. Sliwiński Michał
2. Lilienthal Zygmunt	14. Martiszek Adolf	26. Sojka Jan
3. Słószar Eugeniusz	15. Matejkiewicz Antoni	27. Sojka Ludwik
4. Waśkowski Stanisław	16. Meller Chaim	28. Sokołowski Władysł.
5. Arzt Zdzisław	17. Murdziński Kazim.	29. Streissenberg Leon
6. Dziadyk Andrzej	18. Niziński Stanisław	30. Sznajdrowicz Antoni
7. Hahn Jerzy	19. Piątek Kazimierz	31. Taborski Wincenty
8. Hahn Ludwik	20. Rajski Ludwik	32. Tobolewicz Wład.
9. Kołodziejczyk Józef	21. Riess Adam	33. Trawiński Adam
10. Kopeć Rudolf	22. Romański Tadeusz	34. Wiktorezyk Aleks.
11. Kowarz Edmund	23. Sadkiewicz Jan	35. Wimmer Kazimierz
12. Kunz Jan	24. Skiciński Leonard	36. Zieliński Władysław

Do egzaminu poprawczego przeznaczono 7 uczniów, stopień trzeci otrzymał 1 uczeń.

Klasa VIII. a+b.

Stopień celujący otrzymało	9
Stopień pierwszy	52
Stopień drugi	1
Stopień trzeci	1
Do egzaminu poprawczego po wakacjach przeznaczono	3
Razem	66

Wynik egzaminu dojrzałości.

a) W terminie jesiennym 1903.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu zgłosiło się abiturientów 4
Za dojrzałych uznano 38.

b) W terminie styczniowym 1904.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu zgłosiło się abiturientów 3.
Za dojrzałych uznano 3.

c) W terminie letnim 1904.

Do egzaminu dojrzałości zgłosiło się:

a) uczniów publicznych 60

b) eksternistów 9

Razem 69

Od egzaminu dojrzałości odstąpiło:

a) uczniów publicznych 5

b) eksternistów 1

Razem 6

Egzamin dojrzałości z odznaczeniem złożyli:

1. Bielenin Alfons, ur. w r. 1885 w Brzeszczach w Galicyi.
2. Bobak Antoni, ur. w r. 1884 w Morawicy w W. ks. Krak.
3. Eker Józef, ur. w r. 1885 w Krakowie.
4. Friedmann Salamon, ur. w r. 1886 w Krakowie.
5. Lichoń Ludwik, ur. w r. 1884 w Dobczycach w Galicyi.
6. Rittermann Wilhelm, ur. w r. 1886 w Krakowie.
7. Schreiber Hirsch, ur. 1885 w Dobczycach w Galicyi.
8. Szymeczko Jan, ur. w r. 1885 w Dworach w Galicyi.
9. Thomaun Alfons, ur. w r. 1885 w Grzegórkach w W. ks. Krak.
10. Wasserberger Chaim, ur. w r. 1883 w Niepołomicach w Galicyi.

Egzamin dojrzałości złożyli:

11. Baranowski Tadeusz, ur w r. 1886 we Lwowie w Galicyi.
12. Beltowski Jan, ur. w r. 1883 w Nowym Targu w Galicyi.
13. Bielenin Władysław, ur. w r. 1886 w Brzeszczach w Galicyi.

14. Cholewa Józef, ur. w r. 1882 w Sosnowcu Król. Polsk.
15. Chrapczyński Leon, ur. w r. 1885 w Przecieszynie w Galicyi.
16. Cypres Salomon, ur. w r. 1885 w Krakowie.
17. Czerny-Schwarzenberg Stefan, ur. w r. 1886 w Krakowie.
18. Edelman Adolf, ur. w r. 1885 w Działoszycach w Król. Pol.
19. Eisen Natan, ur. w r. 1885 w Gruszowie wielkim w Galicyi.
20. Gutman Feliks, ur. w r. 1885 w Krakowie.
21. Kański Jan, ur. w r. 1882 w Dobczycach w Galicyi.
22. Kostrzewski Jan, ur. w r. 1885 w Krakowie.
23. Kruczkowski Seweryn, ur. w r. 1884 w Wieliczce w Galicyi.
24. Krzyżanowski Feliks, ur. w r. 1885 w Walczu w Prus. Wschod.
25. Kwak Franciszek, ur. w r. 1883 w Lasku w Galicyi.
26. Lewicki Józef, ur. w r. 1882 w Drohobyczu w Galicyi.
27. Lewicki Wiktor, ur. w r. 1884 w Uhrynowie w Galicyi.
28. Mazur Teofil, ur. w r. 1883 w Dąbiu w W. Ks. Krak.
29. Palichleb Franciszek, ur. w r. 1885 w Skawinie w Galicyi.
30. Petelenz Ignacy, ur. w r. 1886 we Lwowie w Galicyi.
31. Pilch Franciszek, ur. w r. 1883 w Podłężu w Galicyi.
32. Piotrowski Stanisław, ur. w r. 1880 w Taszycach w Galicyi.
33. Pitala Wojciech, ur. w r. 1883 w Krzyszkowicach w Galicyi.
34. Poźniak Wiktor Zdzisław, ur. w r. 1885 we Lwowie.
35. Przyprawa Jan, ur. w r. 1884 w Przeciszowie w Galicyi.
36. Sala Jakób, ur. w r. 1882 w Krzyszkowicach w Galicyi.
37. Słęk Włodzimierz, ur. w r. 1886 w Krakowie.
38. Solawa Michał, ur. w r. 1881 w Więciorce w Galicyi (eksternista).
39. Staar Samuel, ur. w r. 1884 w Krowodrzy w W. Ks. Krak.
40. Stawowczyk Władysław, ur. w r. 1882 w Oświęcimiu w Galicyi.
41. Stodolak Eugeniusz, ur. w r. 1885 w Dworach w Galicyi.
42. Szczerbowski Edward, ur. w r. 1886 w Przybradzu w Galicyi.
43. Szelaż Józef, ur. w r. 1884 w Podłężu w Galicyi.
44. Szymusik Tadeusz, ur. w r. 1885 w Sokalu w Galicyi.
45. Warzycki Kazimierz, ur. w r. 1886 w Brzozowie w Galicyi.
46. Włyński Ireneusz, ur. w r. 1884 w Janowicach w Galicyi.
47. Woźniakowski Józef, ur. w r. 1886 w Grzegórkach W. Ks. Krak.
48. Wysocki Wincenty, ur. w r. 1885 w Rzeszowie w Galicyi.
49. Zieliński Władysław, ur. w r. 1882 w Jarosławiu w Galicyi.
50. Żurawski Henryk, ur. w r. 1883 w Skalacie w Galicyi.

Do egzaminu poprawczego z jednego przedmiotu po feryach przeznaczono
uczniów publicznych 5, eksternistów 6; reprobowano na rok ucznia publ.

1, bez terminu 1 eksternistę.

Do Rodziców i Opiekunów.

Wpisy uczniów na rok szkolny 1904/905 odbędą się d. 29, 30 i 31 sierpnia do klas zakładu głównego w gimnazyum św. Jacka, do klas równorzędnych we filii przy ulicy św. Sebastyana l. 10. Późniejsze zgłoszenie się do zapisu tylko w wyjątkowych wypadkach może być uwzględnione.

Uczniowie mają się zgłaszać do wpisu osobiście w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć świadectwo z ostatniego półrocza.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają przedłożyć: a) metrykę urodzenia, b) świadectwo szkolne i c) złożyć takse wpisową w kwocie 4 K. 20 h.

Nadto winien każdy uczeń, wstępujący po raz pierwszy do zakładu, przedłożyć świadectwo rewakcytacji (powtórnego szczepienia ospy), odbytej w roku poprzedzającym wstąpienie do szkoły. Bez takiego dowodu nie wolno przyjąć ucznia do zakładu.

Każdy uczeń przy wpisie ma złożyć 2 K. na pomnożenie środków naukowych.

Opłata szkolna, która ma być złożoną w pierwszych sześciu tygodniach każdego półrocza, wynosi 40 K. na jedno półrocze.

Rodzice i opiekunowie zechcą przy wpisie oświadczyć dyrekcji, czy sobie życzą, aby ich synowie lub pupile pobierali naukę w przedmiotach nadobowiązkowych. Kto naukę tę rozpocznie, temu nie wolno jej przerywać przed końcem roku bez zezwolenia dyrekcji.

Egzamina wstępne do I klasy odbywają się w dwóch terminach, z których pierwszy przypada na 30 czerwca, drugi zaś na 1 września.

Egzamina poprawcze ze wszystkich klas odbędą się w dniach 30 i 31 sierpnia; na egzamina wstępne do klas wyższych przeznaczona jest dzień 2 września.

Nabożeństwo wstępne odbędzie się dnia 3 września, a dnia 5 września rozpocznie się regularna nauka szkolna.

W Krakowie, dnia 30 czerwca 1904 r.

Tadeusz Skuba,
dyrektor.

